

**POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ
REPUBLIKY V PRAZE**

Fakulta bezpečnostního managementu

Katedra bezpečnostních studií

**Afghánistán a geopolitika
velmocí**

Diplomová práce

Afghanistan and geopolitics of the superpowers

**VEDOUCÍ PRÁCE
PRÁCE**

PhDr. Strnad Štěpán PhD.

AUTOR

Bc. Jan Bien

PRAHA

2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne

Jméno:

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl upřímně poděkovat panu PhDr. Štěpánovi Strnadovi, PhD. za vedení mé bakalářské práce a především za mimořádnou ochotu a vstřícnost při poskytování cenných rad.

ANOTACE

Diplomová práce pojednává o intervencích velmocí v Afghánistánu. Jedná se o velmoci: Britské impérium, Sovětský svaz a Spojené státy americké. Cílem práce je pomocí metody komparace porovnat jednotlivé intervence pomocí dvou hlavních kritérií. Prvním je legalita a druhým legitimita. Práce se skládá ze dvou hlavních kapitol. První je teoretická část, kde se zabýváme pojmy, které budou v práci použity. V druhé části, která je praktická, budou popsány do hloubky dané intervence a následně budou komparovány.

KLÍČOVÁ SLOVA

Afghánistán, Britské impérium, Sovětský svaz, Spojené státy americké, intervence, válka, legalita, legitimita.

ANNOTATION

This thesis discusses intervention in Afghanistan. The focus of this discussion are the three superpowers of British Empire, Soviet Union and United States of America. The aim of the thesis is to compare each intervention using two distinct criteria. The first being legality and the second legitimacy. The thesis consists of two main parts. The first is a theoretical one, discussing terms that will be used later in the thesis, and the second, practical part, the discussion will be focused on describing each intervention in detail and then comparing them to each other.

KEYWORDS

Afghanistan, British empire, Soviet union, United states of america, intervention, war, legality, legitimacy.

OBSAH

1. ÚVOD	8
2. TEORETICKÁ ČÁST	10
2.1. KOMPARATIVNÍ METODA	10
2.2. HARD POWER A SOFT POWER	11
2.3. VÁLKA A OZBROJENÝ KONFLIKT	13
2.4. TYPOLOGIE OZBROJENÝCH KONFLIKTŮ	13
2.4.1. Prostorové kritérium	13
2.4.2. Časové kritérium	14
2.4.3. Kritérium intensity	14
2.5. DYNAMIKA KONFLIKTU V MEZINÁRODNÍCH VZTAZÍCH	14
2.5.1. Koncept prevence konfliktů	17
2.5.2. Nástroje prevence vypuknutí násilí	17
2.6. STRATEGIE A STRATEGICKÁ KULTURA	18
2.7. MILITARISMUS	20
2.8. UNILATERALISMUS A MULTILATERALISMUS	25
3. KOMPARACE LEGALITY	28
3.1. BRITSKÁ INTERVENCE	28
3.2. SOVĚTSKÁ INTERVENCE	29
3.2.1. Smlouva o vzájemné spolupráci	29
3.2.2. Porušení Ženevské konvence	30
3.2.3. Rezoluce OSN	31
3.3. AMERICKÁ INTERVENCE	32
3.4. SHRNUTÍ	34
4. KOMPARACE LEGITIMITY	35
4.1. BRITSKÁ INTERVENCE V AFGHÁNISTÁNU	35
4.1.1. Co předcházelo Anglo - afghánské válce	35
4.1.2. První Anglo-afghánská válka (1838-1842)	38

4.1.3. Období mezi válkami	41
4.1.4. Druhá Anglo-afghánská válka (1878 - 1881)	41
4.1.5. Durandova linie	43
4.1.6. Období mezi válkami	45
4.1.7. Třetí Anglo-afghánská válka (1919)	45
4.2. SOVĚTSKÁ INTERVENCE	47
4.2.1. Co předcházelo této invazi	47
4.2.2. Samotná invaze	52
4.2.3. Období po odchodu Sovětů	57
4.3. AMERICKÁ INTERVENCE	57
4.3.1. Al Kaida	57
4.3.2. Vláda Talibánu	58
4.3.3. 11.9.2001	60
4.3.4. Obsazování Afghánistánu	61
4.3.5. Chronologický vývoj v Afghánistánu od roku 2002 do roku 2021	64
4.4. SHRNUTÍ	68
5. ZÁVĚR	70
6. Seznam použité literatury	72

1. Úvod

Téma této diplomové práce v naší společnosti velice rezonovalo v minulých letech a rozhodně je stále aktuální, protože zejména to, co se událo v posledních letech je důvodem, kam se bude budoucnost této země vyvíjet.

Cílem práce bylo pomocí komparační metody srovnat tři hlavní intervence velmocí, které se v průběhu historie Afghánistánu udály. První byla intervence Britského impéria, kde proběhly dohromady 3 války. Dalším byla Sovětská intervence a jako poslední intervence Američanů. Byly stanoveny 2 hlavní kritéria podle kterých budou tyto intervence komparovány.

Prvním kritériem je legalita daných intervencí, tedy jestli byly podle mezinárodního práva provedeny legálně a v souladu s právem, které bylo účinné v té době.

Druhým kritériem je legitimita. Zde myšleno, jak daný konflikt velmoci prezentovali své společnosti a světu. Jaké měli důvody, jestli něčeho dosáhli a nakonec důsledky. Dále zde bude komparováno, jak ospravedlňovali jejich činy před ostatními státy.

Práce je rozdělena do dvou hlavních částí. První část je teoretická, kde budou vysvětleny pojmy jako komparativní metoda, válka a ozbrojený konflikt, konflikt v mezinárodních vztazích, rozdíl mezi hard power a soft power atd. Druhá část se poté zabývá už samotným Afghánistánem, kde se jedna kapitola zaměřuje na kritérium legality, kde bude podrobně rozebráno, jestli byly porušeny nějaké mezinárodní smlouvy apod. V této části je dále popsán průběh těch daných intervencí a samotná komparace z hlediska legitimacy.

Metody, které budou používány v této práci, jsou analýza a komparace. Analýza je vědecká metoda založená na rozložení celku na jednotlivé základní části. Jejím cílem je identifikovat podstatu věci a pochopit zákonitosti daného problému. Komparace je metoda srovnávací, kde se srovnávají dva subjekty pomocí určitého kritéria.

2. Teoretická část

2.1. Komparativní metoda

Tato metoda je velmi často používaná v různých vědách zabývajících se politikou a to zejména pokud se jedná o mezinárodní vztahy. *Tato metoda v sobě zahrnuje srovnání, jehož prostřednictvím přiřazujeme jeden jev k druhému s cílem zjistit, jak se od sebe liší, nebo jak jsou si podobné.* Pomocí této metody je možné porovnávat a zkoušet teorie a tvrzení v politických vědách. Tato věda v tomto případě zastupuje možnost experimentu, jelikož je v těchto vědách použít nelze.¹

Komparativní metoda má 4 hlavní důvody, proč je dobré používat právě ji podle Roda Haguea a Martina Harropa. Jedná se o:

- 1) *komparativní metoda nám umožňuje kontextualizaci znalostí a poznání. Díky tomu poskytuje srovnání reflexe multidimenzionality daného jevu či problému, určení jeho vnitřních a vnějších vztahů, souvislostí, interakcí a vývojových vlivů*
- 2) *komparativní metoda pomáhá zlepšit klasifikaci, a to např. tím, že umožňuje ověřit určitá kritéria daného konceptu, nebo nalézt jeho nedostatky*
- 3) *komparativní metoda umožňuje navrhnout a testovat hypotézy, jinak řečeno pomocí komparativní metody můžeme verifikovat nebo falzifikovat určité předpoklady*
- 4) *komparativní metoda nám pomáhá vytvářet predikce, jejichž prostřednictvím můžeme odhadnout další vývoj zkoumaných případů.²*

Melvin L. Kohn se také zabývá komparativní metodou a popsal 4 typy komparativního výzkumu. Jedná se o:

1. *Transnacionální studie (transnational studies)*
2. *Komparativní případová studie (Case Study comparative)*

¹ EICHLER, Jan a Lukáš TICHÝ. USA a Ruská federace: komparace z pohledu bezpečnostní a strategické kultury. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. ISBN 978-80-87558-16-4. str. 23

² HAGUE, Rod-Harrop, Martin (2019): Comparative Government and Politics: An introduction. Houndmills, Basingstoke: Palgrave Macmillan. ISBN 1352005050. str. 17

3. *Studie srovnávající národy a státy (cross-national studies)*

4. *Výzkum kulturního kontextu (cultural context research)*

Dalším autorem který se zabývá touto metodou je Blanka Říchová, která zdůrazňuje, že je potřeba od sebe navzájem oddělit komparativní metodu od prosté komparace-srovnání, u které se jedná především o srovnání. Podle autorky by každá komparace měla obsahovat:

1. Definici objektu - jedná se o předmět komparace. Jinými slovy to, co studujeme.

2. Určení cíle komparace - zde je jedná o otázku proč to vlastně děláme.

3. stanovení kritérií komparace pro vlastní analýzu zvolených objektů - otázka jak to provedeme

4. Vymezení vztahu komparace k časové ose - otázka kdy³

³ KOHN, Melvin L. „Cross-National Research as an Analytic Strategy: American Sociological Association, American sociological review, vol 52, 1987 str. 21

2.2. Hard power a Soft power

V případě Hard poweru se jedná o rozlohu daného státu nebo státního uskupení, dost často vysoký počet populace, počet a zejména cena nerostných surovin a dále také samozřejmě jejich ekonomická a vojenská síla. Jako vojenskou sílu zde rozumíme stav armády, kolik výdajů je dáváno zemí na její provoz a celkové počet výzbroje. Ekonomická síla se chápe jako absolutní hodnota HDP a celkový součet výroby zejména průmyslu. Hard power se používá do zahraničí pomocí tzv. Donucování (coerction). Jedná se o ekonomický nebo vojenský tlak na daný subjekt. Nejextrémnější forma tohoto tlaku může být vojenská agrese, která může vést až k navazující okupaci. Tento typ síly je využíván zejména u autoritářských režimů, které tím chtějí docílit nabytí nového území nebo získání nerostného bohatství.⁴

Na druhé straně Soft power se snaží na druhé subjekty (cizí státy) působit naopak tím, že jim jde příkladem a snaží se poukazovat hodně na svou vyspělost oproti ostatním. Nejedná se zde tedy o donucování jako u hard poweru, ale o přitažlivost (attraction). Není zde již kladen důraz na vojenskou intervenci ale právě naopak. Spoléhá na diplomacii, ekonomiku a politiku, kterými se snaží získat vliv a moc. Není zde cílem nutit subjekty, aby se nějak chovaly, ale nenásilně působit s cílem, aby se rozhodovaly ve prospěch této země.⁵

Určitě zde stojí jistě za zmínku nový modernější pojem Smart power. Tento pojem vymezuje její spoluautor Joseph Nye jako perfektní prolínání obou sil. Předpokládá, že jedna síla nemůže být úspěšná bez té druhé.

⁴ EICHLER, Jan a Lukáš TICHÝ. USA a Ruská federace: komparace z pohledu bezpečnostní a strategické kultury. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. ISBN 978-80-87558-16-4. str. 28

⁵ EICHLER, Jan a Lukáš TICHÝ. USA a Ruská federace: komparace z pohledu bezpečnostní a strategické kultury. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. ISBN 978-80-87558-16-4. str. 29

Tabulka č. 1: Základní rozdíly mezi hard power a soft power

	Hard power	Soft power
Základní vymezení	přímé užití síly	nepřímé užití síly
Mechanismus působení	síla donucení (<i>coercion</i>)	síla příkladu a přitažlivosti (<i>attraction</i>)
Hlavní zdroje	rozloha; počet obyvatel; přírodní zdroje; ekonomická síla; vojenská síla	kultura; hodnoty; životní styl; politika
Nejznámější příklady	USA; SSSR a státy Varšavské smlouvy; Čína; Indie; Brazílie; Indonésie; státy Perského zálivu	USA; Japonsko; skandinávské státy; evropské neutrální státy; SRN

6

⁶ EICHLER, Jan a Lukáš TICHÝ. USA a Ruská federace: komparace z pohledu bezpečnostní a strategické kultury. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. ISBN 978-80-87558-16-4. str. 29

2.3. Válka a ozbrojený konflikt

Definice pojmu válka je, že se jedná o ozbrojený střet, nebo používání ozbrojených složek v určitých vztazích mezi aktéry, kterých může být dva a více. O válku se ovšem jedná pouze tehdy, že je v tomto konfliktu zabito minimálně tisíc lidských bytostí. Pokud jich je zabito méně, tak se jedná o ozbrojený konflikt. To, co k válce vede jsou nejčastěji ekonomické a politické cíle. S cílem získat nějaké území, na kterém se nachází strategicky důležité suroviny a vůbec získat celou ekonomiku a obyvatele daného území.⁷

⁷EICHLER, Jan a Lukáš TICHÝ. USA a Ruská federace: komparace z pohledu bezpečnosti a strategické kultury. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. ISBN 978-80-87558-16-4. str. 31

2.4. Typologie ozbrojených konfliktů

2.4.1. Prostorové kritérium

Zkoumá především teritoriální rozsah válečného konfliktu a rozsah jeho dopadů v rámci určitého systému mezinárodních vztahů

a) lokální války – teritoriálně úzce omezené ozbrojené konflikty, odehrávají se uvnitř státu nebo mezi dvěma státy, pokud dochází k intervenci z vnějšku, jedná se o pokusy válku ukončit, příkladem může být irácko-iránská válka v 80. letech minulého století

b) regionální války – odehrávají se mezi více státy jednoho regionu, téměř vždy začínají lokálním konfliktem, příkladem je arabsko-izraelská válka (1948-49),

c) globální válka – ozbrojený konflikt, kterého se účastní většina států světa, příkladem jsou obě světové války

Autor této publikace se také zabývá hlediskem, které si všímá pozice válčících stran.

A) centrum-centrum – války mezi zeměmi rozvinutého světa, někteří autoři zde zařazují konflikt studené války, ve své podstatě sem patří i obě světové války

B) centrum-periferie – patří sem koloniální a národně osvobozovací války, více než dvě třetiny všech ozbrojených konfliktů od roku 1945, např. vietnamská válka, nebo sovětská válka v Afghánistánu v 80. letech.

C) periferie-periferie – konflikty mezi státy rozvojových zemí, často jsou označovány jako lokální, příkladem je ozbrojený konflikt o území Kašmíru mezi Indií a Pákistánem

2.4.2. Časové kritérium

Zkoumá především dobu trvání konfliktu.

a) krátké války – zpravidla rozhodne jedna bitva, jeden soupeř má velkou převahu, trvají méně než 1 rok, např. válka v Perském zálivu (1990-91),

b) vleklé války – dlouhodobé ozbrojené konflikty trvající více než 1 rok, obvykle i několik let či desetiletí, síly jsou většinou vyrovnané, žádná ze stran není schopna v konfliktu zvítězit, např. občanská válka v Afghánistánu od r. 1989.

2.4.3. Kritérium intenzity

Zde je hodnocen především dosah válečného cíle, rozsah válečné mobilizace státu a dopady války na civilní obyvatelstvo.

a) omezené války – konflikty jsou vedeny pro dosažení omezených politických cílů, např. připojení části území obsazeného jiným státem, válčící státy nemobilizují veškerou bojeschopnou populaci, civilisté nejsou bezprostředně zasaženi bojem, příkladem tohoto konfliktu může být prusko-rakouská válka v r. 1866.

b) totální války – konflikty jsou vedeny ve snaze dosáhnout absolutního cíle, např. bezpodmínečná kapitulace nebo svržení vlády, válčící státy mobilizují veškeré zdroje státu, jsou zde přímé dopady války na civilní obyvatelstvo, příkladem mohou být obě světové války nebo americká občanská válka v 60. letech 19. stol.⁸

⁸ ŠEDIVÝ, Jiří. Válka: rámec pro analýzu. Politická a regionální geografie. Str. 35

2.5. Dynamika konfliktu v mezinárodních vztazích

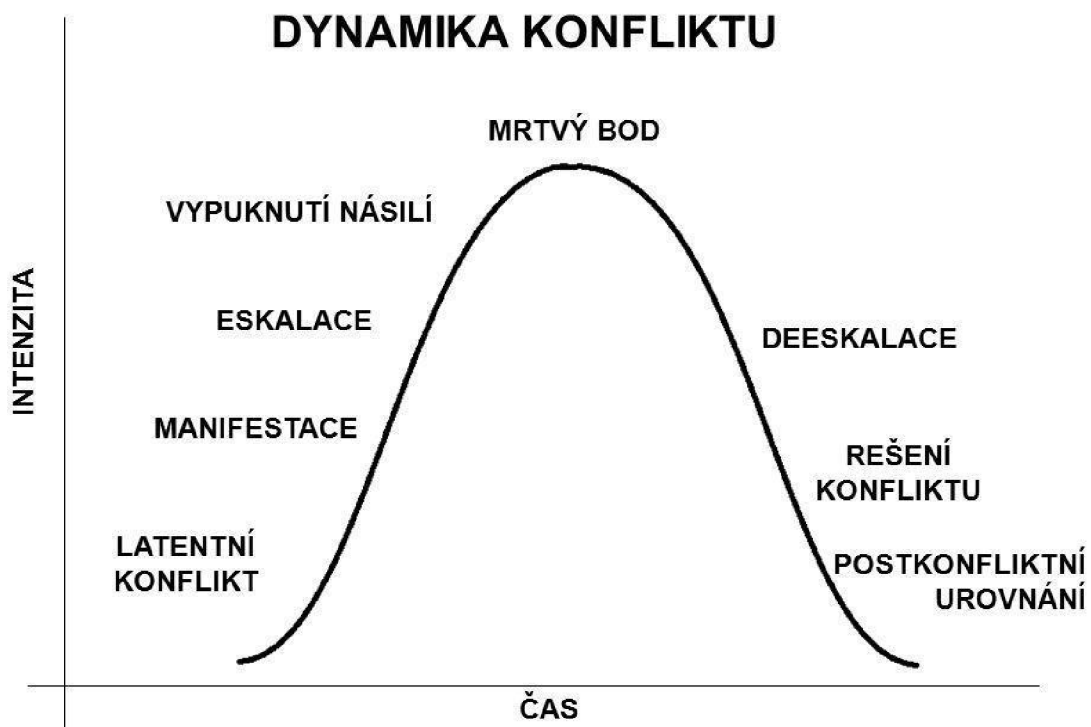
Dynamika a intenzita konfliktu ovlivňuje jak nástroje a strategie stran sporu, tak možnosti řešení.

Stupně intenzity konfliktů:

1. Latentní konflikt;
2. Manifestaci konfliktu;
3. Eskalaci konfliktu;
4. Mrtvý bod konfliktu;
5. Deeskalaci konfliktu;
6. Řešení konfliktu;
7. Postkonfliktní urovnání vztahů (budování míru)

Výzkum ukázal, že konflikt nemusí vždy projít všemi výše zmíněnými stádii. v některých případech zůstávají i několik desetiletí v jednom stupni intenzity nebo se mohou vracet zpět do nižších stupňů intenzity.⁹

⁹ WAISOVÁ, Šárka. Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích. Praha: Portál, 2005. Politologie (Portál). ISBN 80-7178-390-0. str. 53-54

In: Waisová, Š.: Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích, 2005

Latentní konflikt: jde o takzvaný nestabilní mír. Neslučitelnost zájmů mezi aktéry je vnímána, ale neshody nejsou dosud tak velké, aby strany (aktéry) donutily k rozhodnému jednání. Tento stav může trvat i desetiletí, protože aktéři nemají dostatek sil a prostředků, aby mohli rozhodně jednat. Základním nástrojem řešení latentního konfliktu (než vyústí do další fáze) je preventivní mnohoúrovňová diplomacie, podpora spolupráce a komunikace na všech úrovních a dlouhodobé budování stabilního míru.

Manifestace konfliktu: jedná se o okamžik, kdy se alespoň jeden z aktérů artikuluje své neslučitelné zájmy a veřejně projeví záměr je chránit na úkor druhé strany (aktéra). Základním nástrojem řešení konfliktu je preventivní diplomacie.

Eskalace konfliktu: dochází k transformaci vztahu mezi stranami (aktéry) a to na základě principu akce a reakce. Aktéři se snaží dosáhnout svých cílů, ani jeden z nich nechce ustoupit ze svých maximálních požadavků a snaží se hledat podporu pro své záměry u dalších aktérů. Průběh této fáze závisí na schopnosti

stran komunikovat, na předmětu konfliktu, síle protivníků, podmínkách sporu a vyhlídkách na úspěchy zisky a rizika. K přechodu z fáze manifestace do této eskalační fáze pomáhá například polarizace politických elit, vytváření spojení, převzetí moci armádou, nárůst počtu sporných témat (statistiky ukazují, že konflikty s jedním sporem nejsou tak destruktivní a trvají kratší dobu), nerovnováha síly mezi protivníky, atd. Základními nástroji prevence jsou v této fázi peacekeeping a vynucení míru.

Mrtvý bod: nastává v případě, kdy ani jedna ze stran nemá dostatek prostředků na zničení či dosažení vítězství. Tato fáze poskytuje ideální příležitost k iniciování jednání mezi aktéry, protože se nacházejí ve velmi podobné bezvýhodné situaci. Mrtvý bod je první krok k deeskalaci konfliktu. Jeho význam klesá, kdy je využito donucení, kdy do konfliktu zasáhne třetí strana, která násilím přinutí aktéry přijmout navržené řešení nebo aspoň příměří.

Deeskalace: základním rysem je oslabení konfliktu, snižování požadavků stran sporu, obnovení komunikace, výměna pravdivých zpráv. Dále k tomu přispívá navázání či obnovení diplomatických vztahů, zvýšení lokálních mírových kapacit a vstup neutrální třetí strany. K poklesu konfliktního potenciálu také přispívá skutečnost, že aktéři vnímají konflikt jako hru s nenulovým součtem (statek, o který mají oba zájem, se může zvětšovat a oni oba mohou uspokojit své potřeby) a navíc nemají obavy ze ztráty prestiže.

Řešení konfliktu: a jeho ukončení, které může mít nejrůznější formy. Na to navazuje poslední fáze a to je postkonfliktní urovnání vztahů a budování míru, kde dochází k obnově diplomatických, kulturních ekonomických a sociálních vztahů. Cílem této fáze je obnovení a vybudování stabilního míru.¹⁰

2.5.1. Koncept prevence konfliktů

V současné praxi můžeme rozlišit dva přístupy k prevenci konfliktů:

¹⁰ WAISOVÁ, Šárka. Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích. Praha: Portál, 2005. Politologie (Portál). ISBN 80-7178-390-0. str. 53-54

1. Cílem prvního přístupu je zabránit ozbrojené, resp. násilné eskalaci konfliktu a snížit nebezpečí jeho vyhrocení. Je označován jako přímá prevence.
2. Cíl druhého přístupu, který je nazýván strukturální prevence je vytvořit takové podmínky, aby spory vznikaly jen minimálně a riziko jejich násilného vyhrocení zůstalo na nejnižším možném stupni.¹¹

2.5.2. Nástroje prevence vypuknutí násilí

Lze je rozdělit do sedmi funkčních oblastí:

1. Oficiální diplomacie: mediace, negociace, smírčí řízení, dobré služby, neformální konzultace, mírové konference, jednostranná gesta dobré vůle, centra pro předcházení konfliktům, zvláštní vyslanci, diplomatické snahy, mezinárodní výzva, krizová a donucovací diplomacie, diplomatické uznání a horké linky
2. Neoficiální diplomacie: podpora tradičních způsobů řešení konfliktů (př. rada starších), mírové komise, civilní pozorovatelé, svědectví významných osobností, nenásilné kampaně, kulturní výměna a civilní vyšetřovací mise.
3. Armáda: preventivní rozmístění ozbrojených sil, restrukturalizace, profesionalizace a reforma ozbrojených sil, demobilizace, vojenská pomoc, bezpečnostní režimy a další opatření budující důvěru, odstrašování, demilitarizované a bezletové zóny, kontrola šíření zbraní nebo vojenského materiálu.
4. Ekonomika a sociální oblast, rozvojová pomoc, podpora ekonomického rozvoje, ekonomická spolupráce, ekonomické režimy a organizace, repatriace uprchlíků a pomoc vnitřně přesídleným osobám, snížení nezaměstnanosti, snížení diaspor, zviditelnění mezinárodního toku finančních zdrojů.

¹¹ WAISOVÁ, Šárka. Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích. Praha: Portál, 2005. Politologie (Portál). ISBN 80-7178-390-0. str. 66

5. Politika: vytváření politických stran a institucí, demokratizace politického systému, monitorování voleb, zajištění rovného postavení menšin, podpora lidských práv, protikorupční opatření.
6. Právo: tribunály pro válečné zločiny, vyšetřovací komise, reforma policie, arbitráž, adjudikace.
7. Média a vzdělávání: mezinárodní a multietnické vysílání, existence alternativních zdrojů informací, rozšíření přístupu ke vzdělání¹²

¹² WAISOVÁ, Šárka. Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích. Praha: Portál, 2005. Politologie (Portál). ISBN 80-7178-390-0. str. 67

2.6. Strategie a strategická kultura

Autor Basil Liddle Hart definoval strategii jako „rozdělování vojenských prostředků a jejich nasazování v zájmu dosahování politických cílů“. Tím naznačil, že ty hlavní velké cíle mají utvářejí nejvyšší politici. Armáda má oproti tomu tyto cíle uskutečňovat pomocí nasazování ozbrojených složek a vedením boje.¹³

Jiný autor André Beaufre, který byl jedním ze zakladatelů francouzské strategie jaderného zastrásování, popsal strategii jako „umění nasazovat sílu k dosahování politických cílů“¹⁴

Samuel Huntington, více zmiňoval důležitost na propojení pojmů vojenství a politika, on chápe strategii jako: „naplňování cílů stanovených politickým vedením“.

Strategická kultura je: „souhrn myšlenek, podmíněných emocionálními reakcemi a ustálenými způsoby chování typickými pro národní strategické komunity, které jsou získány vzděláním nebo napodobováním. Má rozhodující dopad na strategické rozhodování a zároveň s tím i na konceptuální rámce strategické debaty.“ Je to souhrn názorů, stanovisek a způsobů, jak používat vojenskou sílu, které daný národ používá v průběhu delší časové osy. Elity, které dělají důležitá rozhodnutí a zlomové události mají největší dopad na strategickou kulturu daného národa. Tyto dva faktory pak mohou Strategickou kulturu měnit.

¹⁵

Národní dimenze strategické kultury je poměrně stálá. Výměna prezidentů, vrchních velitelů nebo obměna hlavních postů v armádě na to nemá moc velký vliv. Zato však průlomové události ke kterým patří třeba války, ozbrojené konflikty, nebo velké krize na mezinárodní úrovni, umožňují těm, kteří jsou na vysokých postech a musí dělat rozhodnutí, dělat určité změny ve

¹³ LIDDELL Hart, Basil (1932): *The British Way in Warfare*. London: Naber and Naber str. 10

¹⁴ BEAUFRE André. *Introduction à la strategie*, 1963 ISBN 9782402203623 str. 24

¹⁵ EICHLER, Jan a Lukáš TICHÝ. *USA a Ruská federace: komparace z pohledu bezpečnostní a strategické kultury*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. ISBN 978-80-87558-16-4. str. 34

strategické kultuře za účelem například nasazení nových zbraňových systémů, nebo použití nových metod v daném konfliktu.

Mezinárodní dimenze strategické kultury. Jsou zde dva faktory, které ji udávají. Jedním z nich je síla ekonomie daného státu a s ní jednoznačně propojená technologická vyspělost. Logicky, čím je stát na tom ekonomicky lépe a čím je dál ve výzkumu technologií, tak tím má větší potenciál aby měl modernější armádu a byl schopen porazit své protivníky kdekoli a za jakékoliv situace. Druhým faktorem je, který určité sílu mezinárodní dimenze strategické kultury státu je vliv daného státu na poli mezinárodních vztazích.

Tabulka č.2 - Základní Kritéria strategické kultury:¹⁶

Základní vymezení	Národní dimenze	Mezinárodní dimenze	Klíčové činitele
nasazování ozbrojených sil k dosahování politických cílů	souhrn nástrojů, které jsou k dispozici pro potřeby bezpečnosti státu; souhrn ustálených norem a postupů při využívání ozbrojených sil k naplňování bezpečnostních zájmů zemí	ekonomická síla a technologická vyspělost států; postavení státu v mezinárodních bezpečnostních vztazích	nejvyšší velitelé ozbrojených sil, kteří rozhodují o tom, jak se budou naplňovat rozhodnutí přijatá na nejvyšší politické úrovni

Shrnutí pojmu strategická kultura. Jedná se o *nasazování síly k dosahování bezpečnostních cílů stanovených na nejvyšší politické úrovni. Jestliže je bezpečnostní kultura záležitostí nejvyšších politických činitelů, pak strategická*

¹⁶ EICHLER, Jan a Lukáš TICHÝ. USA a Ruská federace: komparace z pohledu bezpečnosti a strategické kultury. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. ISBN 978-80-87558-16-4. str. 37

*kultura je chápána především jako záležitost nejvyšších vojenských činitelů. ti vycházejí ze zásadních politických rozhodnutí a zadání, a proto hledají nejúčinnější vojenské prostředky a uplatňují nejvhodnější způsoby vedení bojové činnosti, jejichž posláním je zajistit naplnění zadaných politických cílů.*¹⁷

¹⁷EICHLER, Jan a Lukáš TICHÝ. USA a Ruská federace: komparace z pohledu bezpečnostní a strategické kultury. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. ISBN 978-80-87558-16-4. str. 37

2.7. Militarismus

Tento pojem je na národní úrovni brán jako nadvláda vojáků nad politiky a jako stav, kde se politici přizpůsobují vojákům, jejich názorům, prioritám, zájmům a rozhodnutím. ¹⁸

Na Militarismus existuje více názorů o tom jak vznikl. Podle autora Ardena Bucholze militarismus začal být viděn od roku 1796 konkrétně od italského tažení Napoleona Bonaparta. Dále také říká, že právě od tohoto tažení byl militarismus brán jako nadvláda vojáků nad civilisty a že se jedná o jakousi misku vah, ve které jsou prostí obyvatelé znevýhodněni ve prospěch armády.¹⁹ Naopak autoři francouzského původu jménem Thierry de Montbrial a dále pak autor Jean Klein, považují za prvotní projev militarismu až Bismackovo Německo (60. léta 19. století). Podle nich je počátek militarismu spojen až s průmyslovou revolucí. Ta totiž umožnila budování velkých armád, což vedlo i k mnohem větším ztrátám na životech během válek. ²⁰

Hlavní stavební kámen militarismus je proces militarizace. Ten má tři základní části:

1. Rozpočet pro armádu se zvyšuje
2. Vytvářejí se větší armádní uskupení (divize, sbory)
3. Růst počtu vojáků v dané zemi na 1000 obyvatel.

Autor Johan Galtung k tomu ještě vytyčil militarismus jako způsob jednání. Ten popsal jako použití přímého násilí jako nástroj k řešení konfliktu. Není zde důležité, zda se jedná o přímé násilí vyprovokované či nikoliv. ²¹

Militarismus je spíše způsob myšlení svého druhu než nějaký neměnný stav. Jedná se o hluboce zakořeněný systém hodnot a způsob uvažování, který je v celé společnosti daného státu. Ve vnitřní politice státu je vnímán jako nerovnováha mezi armádou a ostatním obyvatelstvem v jasný profit armády s tím, že armáda určuje jakým směrem se politika bude ubírat a navrhuje řešení

¹⁸ EICHLER, Jan a Lukáš TICHÝ. USA a Ruská federace: komparace z pohledu bezpečnostní a strategické kultury. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. ISBN 978-80-87558-16-4. str. 37

¹⁹BUCHOLZ, Arden (1999): Militarism. In: Encyklopedia of Violence, Peace and Conflict. Volume 2 London academic press. ISBN 9780123695031. str. 432

²⁰ DE MONTBRIAL, Thierry-Klein, Jean (2000): Dictionnaire de stratégie. Paris: Presses Universitaires de France. Str. 362

²¹ GALTUNG, Johan (1999): Cultural Violence. Journal of Peace Research, Vol. 2, No.3. str. 291

problémů. Jeho obliba často stoupá v obdobích, kdy jeden státní subjekt chce ukázat svou nadřazenost a demonstrovat svou sílu proti jinému státnímu subjektu, nebo když čelí nějaké bezpečnostní hrozbě. Dále se tento pojem dosti zneužívá v mezinárodních vztazích a sice k vedení válek nebo intervencím v zahraničí.

Národní dimenze militarismu. Je jedním ze základních kamenů autoritářských režimů a často je používán jako nástroj represivní moci. Byl často používán v dobovačných válkách ať už za ziskem území, moci, nebo nových surovin. Hlavami státu kteří chtěli prosadit nějaký svůj názor v určitém mezinárodním společenství aniž by je zajímali názory jiných subjektů.²²

Militarismus na mezinárodní úrovni je často užíván ke zvyšování důležitosti bezpečnostních hrozeb zvenčí a více se obecně zaměřuje na násilné řešení a to i přímého. Tento pojem může také býti velice dvojsečný: Dokáže zvítězit v nějakém ozbrojeném konfliktu, ale nedokáže zajistit mír. Nástroje, které používá, dokáží velice efektivně zabíjet, ale v podstatě vůbec nedokážou vyjednávat a přesvědčit lidi, aby mu byli nakloněni.

²² EICHLER, Jan a Lukáš TICHÝ. USA a Ruská federace: komparace z pohledu bezpečnostní a strategické kultury. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. ISBN 978-80-87558-16-4. str. 38

Tabulka č.3 - Hlavní charakteristické rysy Militarismu s příklady:²³

Konkrétní rysy	vysoké výdaje na zbrojení	vysoké počty příslušníků ozbrojených sil	udržování velkých vojenských jednotek	vysoký počet vojáků na 1000 obyvatel
Nejznámější příklady	japonský militarismus v meziválečném období; hitlerovské Německo; SSSR 1970–1985; Izrael; KLDR	japonský militarismus v meziválečném období; hitlerovské Německo; SSSR; KLDR	japonský militarismus v meziválečném období; hitlerovské Německo; NATO a Varšavská smlouva v době studené války (systém pluk – divize – armáda vs. armádní sbor – front vs. armáda)	japonský militarismus v meziválečném období; hitlerovské Německo; NATO a Varšavská smlouva v době studené války; Izrael; KLDR

Militarismus je velmi častý pro autokratické vládcy a jejich způsob vlády. Tento princip používají naprosto automaticky a vědomě. Není to způsobeno žádnými vnějšími nebo vnitřními vlivy. Příklady mohou být: Německo za vlády kancléře Adolfa Hitlera ve 30. letech minulého století, nebo císařské Německo během vlády Viléma II. Ve druhé polovině devatenáctého století do konce 1. světové války. Dalším příkladem může být Stalin ve Sovětském svazu (20. - 50.

²³ EICHLER, Jan a Lukáš TICHÝ. USA a Ruská federace: komparace z pohledu bezpečnostní a strategické kultury. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. ISBN 978-80-87558-16-4. str.39

léta minulého století), nebo Sovětský svaz za vlády Brežněva (1964-1982), ale o něm bude bližší zmínka dále v práci.²⁴

Úpadek militarismu byl zaznamenán ve dvacátém století hned několikrát. Prvé po ukončení 1. světové války, kde se o to hodně založil americký prezident W.Wilson, který se snažil prosadit „Novou éru ve vývoji světové politiky“ (New Era in international Policies). Podruhé to bylo při nástupu nového generálního tajemníka ÚV KSSS Michaila Gorbačova roku 1985, jehož cílem bylo zastavit nesmyslný a pro Sovětský svaz neudržitelný závod ve vyzbrojování se západním světem a zároveň snaha zefektivnit jejich hospodářství. A poslední pokles byl v první půlce 90. let, kdy došlo ke konci studené války mezi východem a západem a došlo ke zřetelnému poklesu rozpočtů pro armádu a snižování zbraňového průmyslu. A zrušení vojenských posádek na hranicích zejména v Evropě mezi tzv. Východním a Západním Blokem.

Tabulka č.4 - Další rysy Militarismu:

Konkrétní rysy	podléhání názorům a hodnotám profesionálních vojáků	sekuritizace bezpečnostních hrozeb	upřednostňování vojenských řešení
Nejznámější příklady	napoleonská Francie; vilémovské Prusko; Japonsko v době druhé světové války; SSSR v osmdesátých letech 20. století; KLTR	SSSR na konci sedmdesátých let 20. století; USA v době od 11. 9. 2001 do zahájení OIF 2003	rozpoutání druhé světové války; sovětská vojenská invaze do Afghánistánu v roce 1979; OIF 2003

25

²⁴ EICHLER, Jan a Lukáš TICHÝ. USA a Ruská federace: komparace z pohledu bezpečnostní a strategické kultury. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. ISBN 978-80-87558-16-4. str. 40

²⁵ EICHLER, Jan a Lukáš TICHÝ. USA a Ruská federace: komparace z pohledu bezpečnostní a strategické kultury. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. ISBN 978-80-87558-16-4. str. 41

2.8. Unilateralismus a Multilateralismus

Pojem unilateralismus je popsán spíše negativně. Je to jednání státu, který prosazuje své národní zájmy aniž by ho zajímaly názory, zájmy nebo stanoviska jiných států a to i za cenu porušení míru.²⁶ Tento směr uvažování se také často projevuje ignorováním mezinárodního práva, jeho institucím a obyčejům a obecně porušováním norem mezinárodního práva. Stát nebo uskupení může třeba i ignorovat nebo dokonce zradit své spojence, což je bráno jako krajní vyjádření unilateralismu.

Tabulka č.5 - Základní rozdíly mezi Unilateralismem a multilateralismem: ²⁷

	Unilateralismus	Multilateralismus
Typické rysy	prosazování vlastních zájmů <i>bez ohledu na názory a zájmy</i> jiných států, mezinárodních organizací a vlastních spojenců	prosazování vlastních zájmů <i>při respektování názorů a zájmů</i> jiných států, mezinárodních organizací a vlastních spojenců
Typičtí představitelé	silné státy a hegemoni, jež chtějí dát najevo svoji sílu, odhodlanost a neústupnost	státy a politici, jež dokáží ovlivňovat preference jiných na základě síly příkladů a věcných argumentů

Nejčastěji ho využívají mocné státy, kteří si chtějí udržet svou pevnou pozici v dané oblasti, nebo dokonce světově. Záměrně zde není brán ohled na zájmy jiných států, nebo mezinárodních organizací. *Jedná se jednostranné a*

²⁶ GRIFFITHS– O'Callaghan– Terry Roach, Steven C. (2008): International Relations: the key concepts. 2nd ed. London: Routledge. Str. 320

²⁷ EICHLER, Jan a Lukáš TICHÝ. USA a Ruská federace: komparace z pohledu bezpečnostní a strategické kultury. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. ISBN 978-80-87558-16-4. str. 42

bezohledné prosazování zahraničněpolitických a bezpečnostně politických cílů státu.

Pozitivní vymezení unilateralismu:

- 1. Stát, který chce postupovat jednostranně, musí mít tomu odpovídající sílu a schopnosti prosazovat své národní zájmy*
- 2. V případě odporu jiných států se před zdoluhavým hledáním kompromisu upřednostňuje rozhodná jednostranná akce*
- 3. Jakýkoliv přidaný odpor vůči své jednostranné politice hegemon vydává za bezpečnost hrozbu, neváhá nadsazovat její sílu, blízkost a naléhavost (sekuritizační pohyb), jen aby mohl zareagovat manifestací své síly a převahy.²⁸*

Výhoda unilateralismu je krátkém horizontu událostí, kdy s jeho pomocí dosáhneme rychleji požadovaného účelu, ale z dlouhodobého hlediska je to mnohem více v jeho neprospěch a sice: Legitimita zásahu daného státu se snižuje i to i když byla oprávněná. Ten který je na druhé straně a je tedy cílem, tak se mu dostává mnohem více pomoci od sousedních a jiných států. Je tzv. Zvýhodňován. A v neposlední řadě se zvyšují s postupem času náklady na prosazování svých cílů v dané oblasti.

Multilateralismus v negativním vymezení je opak unilateralismu. Respektuje mezinárodní právo a mezinárodní organizace, zájmy dalších států a spojenců. Nedává přednost vojenské síle před nevojenskou. Nesnaží se nijak zastrašovat nebo ochromovat další subjekty. Zároveň se nesnaží získat větší moc a sílu na účet jiných. Pozitivní vymezení tohoto pojmu spočívá na 3 zásadách.

1. Nerozlišování (non-discrimination)
2. Nedělitelnost (indivisibility)
3. Vzájemnost (reciprocity)

První zásada znamená, že všechny subjekty, na mezinárodní úrovni, jsou brány v potaz. Nezáleží na jejich vojenské síle nebo politické moci, či vlivu.

²⁸EICHLER, Jan a Lukáš TICHÝ. USA a Ruská federace: komparace z pohledu bezpečnostní a strategické kultury. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. ISBN 978-80-87558-16-4. str. 44

Mezinárodní právo, principy, obyčeje a mezinárodní rozložení světa by mělo být všemi státy respektováno a dodržováno. Tato zásada často nebyla respektována v průběhu studené války.²⁹

Poté začala tzv. „Zlatá éra multilateralismu“. Zejména v roce 1991 během operace Pouštní bouře (Desert Storm), kdy úřady spojených států amerických plně respektovaly úsudky veřejného mínění.³⁰

Druhá zásada se týká mezinárodního míru a bezpečnosti ve světě obecně. Zajišťuje, že tyto dvě hlavní hodnoty jsou platné v plném rozsahu po celém světě pro všechny existující státy a to bez rozdílu síly. Díky ní není možné upevňovat bezpečnost silných na úkor těch malých a slabých. Tato zásada se nejvíce začala uplatňovat, až bohužel pod končení studené války. Od té doby vznikl pojem „společná bezpečnost“ jejímž autorem je bývalý ministerský předseda Olaf Palme.

Třetí a poslední zásada znamená, že všechny státy dodržují obě předešlé zásady a to bez výjimek a dále také nepřipouští jakoukoliv rivalitu nebo konfliktovost mezi státy této planety.

Tabulka č.6 - Multilateralismus a jeho zásady:³¹

Název zásady	Smysl zásady
Nerozlišování	nerozlišuje se mezi velkými a malými státy
Nedělitelnost	nerozlišuje se mezi regiony nebo světadíly, nelze posilovat bezpečnost jedněch na úkor druhých
Vzájemnost	státy navzájem respektují své zájmy a bez rozdílu dodržují základní zásady vzájemných vztahů

²⁹EICHLER, Jan a Lukáš TICHÝ. USA a Ruská federace: komparace z pohledu bezpečnostní a strategické kultury. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. ISBN 978-80-87558-16-4. str. 45

³⁰ Tucker, Robert–Hendrickson, David (2004): the sources of American legitimacy. *Foreign Affairs*, Vol. 83, no. 6.

³¹ EICHLER, Jan a Lukáš TICHÝ. USA a Ruská federace: komparace z pohledu bezpečnostní a strategické kultury. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. ISBN 978-80-87558-16-4. str. 45

3. Komparace legality

V této kapitole se podíváme na problematiku legality daných intervencí. Budeme zkoumat a porovnávat, jestli byly opravdu tyto intervence u některých i okupace provedeny v souladu s mezinárodním právem. Nejdříve v krátkosti přiblížíme britskou intervenci a vysvětlíme, proč není možné ji v tomto případě komparovat. Poté se podíváme na Sovětskou intervenci, kde se budeme zabývat jejich smlouvou s Afghánistánem, jejich porušením ženevských konvencí a následně rezolucí OSN, které tuto intervenci odsoudilo. Americká intervence bude rozebrána jako poslední. Zde se zaměříme na důvody, kterými hájili svůj vpád na území Afghánistánu a následně rozebereme rezoluce OSN, které se toho týkají.

3.1. Britská intervence

Jelikož v době britské intervence neexistovala žádná mezinárodní instituce, která by se přímo zabývala mezinárodním právem a už vůbec neexistovalo nic jako dnešní OSN, tak bohužel není možné říci, které zákony byly Britským impériem porušeny a které ne. Existovaly pouze různé kongresy ke konkrétním konfliktům (například ke Krymské válce). Nebyla v té době žádná organizace či orgán, který by se zabýval problematikou mezinárodního práva.

3.2. Sovětská intervence

3.2.1. Smlouva o vzájemné spolupráci

5.12.1978 byla podepsána smlouva o vzájemné spolupráci mezi Afghánistánem a Sovětským svazem (tyto smlouvy byly sjednávány se všemi státy, které byly v područí SSSR). Tato smlouva obsahovala jistý odstavec, ve kterém byla pomoc při ohrožení bezpečnosti nebo napadení. Tímto Sověti později zdůvodňovali jejich invazi do Afghánistánu. Součástí smlouvy byla přislíbena masivní hospodářská pomoc.³²

Zde je úryvek z této smlouvy:

„AFGHANISTAN

-

UNIE SOVĚTSKÝCH SOCIALISTICKÝCH REPUBLIK:
SMLOUVA O PŘÁTELSTVÍ, DOBRÝCH VZTAZÍCH NA HRANICÍCH A
SPOLUPRÁCI

[V Moskvě dne 5. prosince 1978]

Svaz sovětských socialistických republik a Demokratická republika Afghánistán, znovu potvrzující svou oddanost cílům a zásadám sovětsko-afghánských smluv z let 1921 a 1931, které položily základ pro přátelské a dobré sousedské vztahy mezi sovětským a afghánským národem, a které splňují jejich základní národní zájmy, ochoten všemi způsoby upevňovat přátelství a všestrannou spolupráci mezi oběma zeměmi, S odhodláním rozvíjet sociální a ekonomické úspěchy sovětského a afghánského národa, chránit jejich bezpečnost a nezávislost, vyjít odhodlaně za soudržnost všech sil bojujících za mír, národní nezávislost, demokracii a sociální pokrok, vyjadřující své pevné odhodlání usnadnit posilování míru a bezpečnosti v Asii a na celém světě, aby přispěli k rozvoji vztahů mezi státy a posilování plodných a vzájemně výhodnou spolupráci v Asii, přikládající velký význam další konsolidace smluvního právního základu jejich

³² NOVÁK, Martin. Džihád proti Kremlu: sovětská válka v Afghánistánu a zrod Al-Káidy. Druhé, upravené vydání. Praha: Epoque, 2020. Polozapomenuté války. ISBN 978-80-7557-961-4. str. 37

vztahů, *Potvrzující svou oddanost cílům a zásadám Charty Organizace spojených národů, Rozhodnutí uzavřít tuto Smlouvu o přátelství*“.³³

Touto smlouvou a zejména tou „základnou větou“ si Sověti později opravdu zdůvodňovali jejich vstup do této země. Dále také bylo jimi tvrzeno, že byli „pozváni“ do této země vyřešit onu neúnosnou situaci, ve které se Afghánistán nacházel.

3.2.2. Porušení Ženevské konvence

Podle však dalších šetření byla v této intervenci zcela jistě porušena Ženevská konvence.

Zde se konkrétně jedná o:

První Ženevskou úmluvu o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli ze dne 12. srpna 1949

Zde se jedná o porušení článku 1 a 2, které zní:

“Čl. 1

Zachovávání úmluvy

Vysoké smluvní strany se zavazují, že za všech okolností budou zachovávat tuto úmluvu a zajistí její zachování.

Čl. 2

Provádění úmluvy

Nehledíc na ustanovení, která mají nabýti účinnosti již v míru, bude se tato úmluva vztahovat na všechny případy vyhlášené války nebo jakéhokoli jiného ozbrojeného konfliktu vzniklého mezi dvěma nebo více Vysokými smluvními stranami, i když válečný stav není uznáván jednou z nich.

Úmluva bude se rovněž vztahovat na všechny případy částky nebo úplné okupace celého území některé Vysoké smluvní strany, i když se tato okupace neseťká s řádným vojenským odporem.

³³ “AFGHANISTAN-UNION OF SOVIET SOCIALIST REPUBLICS: TREATY OF FRIENDSHIP, GOODNEIGHBORLINESS AND COOPERATION.” *International Legal Materials*, vol. 19, no. 1, 1980, pp. 1–3. JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/20692120>. Accessed 26 Feb. 2023.

*Není-li některá z mocností účastnících se konfliktu smluvní stranou této úmluvy, zůstanou mocnosti, které jsou jejími stranami, přesto jí vázány ve svých vzájemných vztazích. Budou kromě toho vázány touto úmluvou vůči zmíněné mocnosti, přijme-li tato její ustanovení a bude-li se jimi řídití”.*³⁴

Porušením se Sověti dopustili tím, že vláda demokratické republiky Afghánistán po 27.12.1979 (tedy již po obsazení afghánistánu Sověty a dosazení svého člověka za prezidenta), již nemůže být považována za nezávislou vládu. Podle záznamu průběhu těchto událostí ukazuje, že údajné pozvání vydané SSSR ke vstupu do tohoto státu nepocházelo v této době od vlády Afghánistánu. Naopak bylo vydáno Afgháncem, který neměl žádné oficiální postavení ve vládě. A na základě právě tohoto pozvání sovětské jednotky vtrhly do Afghánistánu, zaútočili na prezidentský palác, zabily prezidenta a dosadily na jeho místo osobu, která je „pozvala“.

Ať se na to díváme jakkoliv, tak fakta jsou, že Sovětské ozbrojené síly vstoupily na území Afghánistánu a zapojily se do bojů s loajálními afghánskými silami, což přineslo změnu vlády. Sovětské síly poté dále rozšířily svou roli v boji proti afgánským povstalcům, dokud tato vedlejší role se nestala rolí hlavní. Musíme tedy situaci v Afghánistánu charakterizovat jako válku, která se v průběhu času stala okupací.³⁵

3.2.3. Rezoluce OSN

Sovětskou invazi v roce 1980 odsoudilo Valné shromáždění OSN. Hlasování dopadlo fiaskem pro SSSR. 104 zemí hlasovalo pro odsouzení. 18 států hlasovalo proti a vyjádřilo podporu Kremlu a 30 států se zdrželo hlasování. Z těch 18 států, které podpořili Sověty byli státy tzv. 3. světa s komunistickými režimy jako Kuba, Vietnam, Etiopie a Jižní Jemen. Dále tam také patřily země východního bloku a to včetně Československa. Za zmínku stojí, že jedním ze států východního bloku, který se odmítl podřídit bylo Rumunsko, kde v té době

³⁴ JUKL, Marek. Ženevské úmluvy, obyčej a zásady humanitárního práva: (stručný přehled). Praha: Český červený kříž, 2020. ISBN 978-80-87729-31-1. str .11

³⁵ Reisman, W. Michael, and James Silk. "Which Law Applies to the Afghan Conflict?" *The American Journal of International Law*, vol. 82, no. 3, 1988, pp. 459–86. JSTOR, <https://doi.org/10.2307/2202961>. Accessed 26 Feb. 2023. Str. 481-482

vládl diktátor Nicolae Ceaușescu. Tento režim byl také jako jeden z mála, který se neúčastnil invaze do ČSSR roku 1968, i když byli součástí Varšavské smlouvy.

Toto hlasování mělo však pouze deklarativní formu a nedokázalo vnutit SSSR žádné sankce. Ty je možné uvalit pouze skrz Radu bezpečnosti, kde ale SSSR mělo právo veta (společně s nimi vetovalo také tehdejší NDR). I tak se jednalo o velké ponížení před světem, které se Sovětskému svazu určitě nelíbilo.

36

³⁶ NOVÁK, Martin. Džihád proti Kremlu: sovětská válka v Afghánistánu a zrod Al-Káidy. Druhé, upravené vydání. Praha: Epoque, 2020. Polozapomenuté války. ISBN 978-80-7557-961-4. str. 65

3.3. Americká intervence

Původně bylo Spojenými státy řečeno, že invaze do Afghánistánu byla nutná jako sebeobrana. Bylo to zamýšleno jako prevence proti dalším teroristickým útokům. Tento stát byl vybrán, protože Američané věřili, že na jeho území byli trénováni teroristé pod vedením Al Káidy. Američané konkrétně G.W.Bush dali Talibánu 14 dní na vydání Al Kaidy a hlavně jejího vůdce Usámy bin Ládina.

Zákon, který byl použit jako právní odůvodnění pro invazi byl článek 51 charty OSN, který se právě sebeobrany týká. Jelikož Američané věřili, že pokud nebude Afghánistán obsazen, tak budou útoky po světě pokračovat.

Otázka sebeobrany však může být vztažena také na lidi v Afghánistánu. Jejich agresivita proti jednotkám NATO může být z jednoho pohledu vnímána také jako sebeobrana. Protože technicky vzato Al Kaida nebyla nijak spojena s vládou Afghánistánu. A podle této logiky by bylo více racionální, aby Američané napadli Saudskou Arábii, jelikož byly zprávy o její finanční podpoře Al Kaidě.

Krátce po invazi vznikl ještě jeden důvod proč byla invaze provedena a sice, že bylo potřeba svrhnout krutou vládu Talibánu a invaze byla vnímána jako humanitární mise.³⁷

Další důležitou částí charty OSN, kterou je třeba zmínit, je článek 2 odst. 3, který říká, že všechny spory by měly být řešeny mírovou cestou, aby byl zajištěn celosvětový mír a bezpečnost. Pokud vezmeme v potaz agresivní rétoriku G.W.Bushe, který dal relativně malý čas Talibánu na odpověď, tak můžeme říct, že i tento článek byl částečně ignorován.

Dále jsou zde Rezoluce Rady bezpečnosti. Konkrétně se jedná o rezoluci č. 1368 a č. 1373. Obě tyto rezoluce se zabývají ohrožením mezinárodního míru a bezpečnosti způsobené teroristickými činy. Žádná z těchto dvou rezolucí nepovolovala vojenskou akci v Afghánistánu v důsledku útoků, ani neobsahovala žádnou agresivní politiku, kterou by bylo možné použít k ospravedlnění vojenské akce. Ani další Rezoluce, které byly přijaty neospravedlňují k tomuto aktu, i když se všechny ale shodují na zničení terorismu.

³⁷ KHAN, Rabia. Was the NATO Invasion of Afghanistan Legal?. *Birkbeck, University of London E-international Relations*. 2013, 9. ISSN 2053-8626. dostupné z: <https://www.e-ir.info/2013/11/06/was-the-nato-invasion-of-afghanistan-legal/>

Je zde tedy potřeba říct, že tato válka vedená Spojenými státy a NATO nebyla legální z pohledu mezinárodního práva, jelikož aby byla válka legální, musí být odsouhlasena Radou bezpečnosti OSN a to nikdy nebyla.³⁸

³⁸ KHAN, Rabia. Was the NATO Invasion of Afghanistan Legal?. *Birkbeck, University of London E-international Relations*. 2013, 9. ISSN 2053-8626. dostupné z: <https://www.e-ir.info/2013/11/06/was-the-nato-invasion-of-afghanistan-legal/>

3.4. Shrnutí

Britskou intervenci nelze bohužel komparovat, jelikož v té době neexistovala žádná mezinárodní organizace, která by se tímto problémem zabývala.

Pokud srovnáme intervenci americkou a sovětskou, tak zde můžeme říci, že Sovětská porušila Ženevské konvence a rezoluce OSN ji v drtivé většině odsoudila. Bohužel bez právních následků, protože to bylo Sovětským svazem a NDR vetováno v tehdejší Radě bezpečnosti. Jejich údajné ospravedlnění, které pramenilo z jejich smlouvy s Afghánistánem, která "umožňovala" i vojenskou pomoc a následně Sověti tvrdili, že na základě této smlouvy byli do státu pozváni, je chybné. Osoba, která je pozvala, v té době vůbec nebyla členem vlády a rozhodně neměla k tomuto úkonu pravomoc.

Američané světu tvrdili, že jako první důvod vpádu do Afghánistánu byla sebeobrana proti terorismu. Po zhruba 2 letech byl tento cíl přehodnocen na humanitární cíl, kde mělo být dosaženo svrnutí vlády Talibanu a následné dosazení vlády nové. Opět ani jeden z těchto argumentů není z právního hlediska správný, protože ani jedna rezoluce OSN která se zabývá válkou proti terorismu neospravedlňuje k aktivnímu vojenskému vstupu do cizí země. Dále je zde potřeba říci, že aby jakákoliv válka byla v dnešním světě vedena legálně, tak musí být odsouhlasena Radou bezpečnosti, což ani tato nebyla.

Ná základě těchto důkazů, které byly předloženy v této kapitole vyplývá, že ani jedna z uvedených intervencí nebyla z právního hlediska legální a ospravedlnitelná. Ani jedna velmoc neměla v těchto případech právo vstoupit do této cizí země a provádět tam okupaci, vojenské operace apod.

4. Komparace legitimacy

V této kapitole se budeme zabývat jednotlivými intervencemi tří mocností. Bude se zde popisovat, jak probíhalo jejich působení v Afghánistánu. Co se tam stalo. Jaký měli vliv na tento stát a následně, co z toho dané mocnosti získali. Na konci této kapitoly bude shrnutí, které bude z hlediska legitimacy, kterou jsme definovali v úvodu.

4.1. Britská intervence v Afghánistánu

Zde se budeme zabývat Brity v Afghánistánu. Dohromady zde proběhly mezi nimi a Afghánci 3 konflikty. Nejdříve se podíváme, co předcházelo první válce. Poté popíšeme průběh první anglo - afghánské války, kde zmíníme, proč to Britové udělali, co je k tomu vedlo, průběh a nějaké důsledky této první války. Poté se podíváme na období mezi první a druhou anglo - afghánskou válkou a následně opět na průběh, záminky a důsledky té druhé války. Jejímž hlavním důsledkem byla Durnadova linie. Té bude věnována krátká zmínka. Následovat bude opět období mezi válkami a zakončeno to bude 3. válkou, která vypukla po konci 1. světové války a jednalo se v podstatě o válku za nezávislost tohoto státu.

4.1.1. Co předcházelo Anglo - afghánské válce

V průběhu 19. století se území dnešního Afghánistánu nacházelo mezi dvěma velmocemi. Jedním bylo Britské impérium a druhé carské Rusko. V této době se britská Východoindická společnost velmi pilně snažila získat celou Indii pod jejich nadvládu.

Na východ od Afghánistánu vznikl nový sikhský stát jemuž vládl maharádža Randžita Sinkha, měl velmi dobré vztahy s Brity zejména proto, že mu Východoindická společnost pomohla díky jejich vlivu k moci. Na západ na území dnešního Íránu byli u moci velice agresivní Kanžárovci v té době území Persie, kteří tam vládli již od roku 1779 až do roku 1925. Západní část Afghánistánu bylo pod kontrolu Herátského knížectví. Se sídlem v Herátu. Toto území bylo samostatné, ale okolní státy měli velký zájem o jeho obsazení. Britské impérium mělo naopak velkou snahu na tom, aby zůstalo nezávislé.

Zpočátku se Britové snažili pomocí diplomacie navázat kontakt s Afghánskými panovníky. První diplomatická mise roku 1808 směřovala z Indie do

Kábulu (hlavní město Afghánistánu dodnes). Vedl ji Lord Mount Stuart Elphinstone. V té době vládl Afghánistánu emír Dóst Muhammad Chán. Sídlo měl v Kábulu. A v Kandaháru vládl jeho bratr Kohandil. Oba byli spojenci Persie a carského Ruska.

Oba bratři měli mezi sebou určité neshody, ale měli stejný společný cíl a sice sjednotit Afghánistán do jednoho silného státu. Roku 1833 Dóst sestavil armádu, kterou vyzbrojil palnými zbraněmi a obsadil Ghaznu a téhož roku si podmanil Džalabád i jeho okolí, který byl blízko hranicím s Indií.³⁹

Britům se tyto jeho úkony vůbec nelíbily a rozhodli se jednat. Chtěli použít Sudžáulmulka, což byl svržený afghánský emír, který uprchl ze země do Indie, kde pobýval pod záštitou východo indické společnosti. Tento ex-emír byl vybaven Brity armádou o síle 22 000 mužů, se kterou vytáhl v březnu roku 1834 Bolánským průsmykem na Kandahar (Vládce sikhů Rándžita Singh mu měl umožnit průchod přes jeho území). Bratři se dohodli a pomohli si proti tomuto tažení, které v bitvě u vesnice Kalaje Azím porazili. Dóst Muhammad chtěl sjednotit území na kterém žijí Paštuni, ale Randžita Singh nechtěl vyjednávat ani podstupovat území, proto chtěl nevěřícím Sikhům vyhlásit svatou válku (Džihád). Tu ovšem mohl podle práva šaríi vyhlásit pouze nezávislý muslimský panovník, kterým Dóst nebyl. Vysoce postavení kněží z Kábulu mu nabídli prastarý titul "kníže věřících", který přijal a v září 1834 vytáhl proti Sikhům na Pešavár.

Tažení skončilo fiaskem, protože se proti němu spojili sikhové a další jeho nepřátelé, což vedlo k dezerci v jeho armádě. Nikdy nedošlo ani ke střetu a on se musel vrátit zpátky do Kábulu s nepořízenou.⁴⁰

Pešavár od té doby až do roku 1947 patří pod britskou Indii (po tomto roce se kvůli rozdělení stal součástí Pákistánu). Dóst se poté ještě pokusil získat Pešavár znovu diplomatickou cestou, ale neúspěšně. Stále měl v hlavě myšlenku jednotného afghanského státu, ale věděl, že Britové budou Sikhy podporovat, protože to pro ně bylo politicky výhodné.

³⁹ MAREK, Jan. Dějiny Afghánistánu. Vydání druhé. Praha: NLN, 2021. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-821-6. str. 168

⁴⁰ MAREK, Jan. Dějiny Afghánistánu. Vydání druhé. Praha: NLN, 2021. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-821-6. str. 169

Rozhodl se hledat spojence v Persii, ale svého hlavního spojence viděl v carském Rusku, kam roku 1835 vyslal poselstvo, kterému ale trvalo 7 měsíců, než došlo do města Orenburg, kde byli přijati ruským guvernérem a ten pověřil Vitkivieče, aby doprovodil poselství do Sankt Petěrsburgu.

Car Mikuláš I. se rozhodl pomoci a vyslal do Kábulu poselství v čele s Vitkivečem. Cílem tohoto poselství bylo usmířit oba dva bratry a sjednotit jejich oblasti Kábulu a Kandaháru. Prvně dorazili do Kandaháru, kde se dohodli na spojení mezi chány bratry a Kadžárovskou Persií s cílem společně obsadit Herát a svrhnout jeho vládce z kmene Sadozajů. V Kábulu bylo poselství velmi vřele uvítáno.

V té samé době však byla v Kábulu diplomatická mise Britů, která tam byla poslána guvernérem Indie Georgem Edenem Auclandem. Cílem této mise, která se oficiálně vydávala za obchodní, bylo právě zamezit spojení mezi bratry a perským šáhem. Dalším cílem také bylo vyjednat s vládnoucím Kmenem Barakzajů dohodu, díky které by se toto území stalo obranou linií proti šíření vlivu carského Ruska dále na jih, tedy moc blízko k hranicím Britského impéria. Pomocí této dohody se měl tento vládnoucí kmen pokusit přimět chána Dósta, aby přerušil jednání s Persií a carským Ruskem.⁴¹

Britové dali jasně najevo, že Pešavár nebude součástí Dóstova území a požadovali, aby byl ruský diplomat vyhoštěn ze země. Dóst však toto ignoroval a dál se snažil vyjednávat s Ruskem a zároveň požadoval území Sikhů. Britové odmítli ohrozit kvůli tomu své dobré vztahy se Sikhama a jejím vůdcem Randžitem Singhem, se kterým uzavřeli roku 1809 smlouvu o spojení.

Carské Rusko naopak mělo pro Dósta mnohem štedřejší nabídku, podpoří jeho nárok na Pešavár a další sikhské území. Dále mu také zajistí finanční pomoc. Této nabídce nedokázali Britové konkurovat, a tak jejich mise opustila Kábul.

Rusům se povedlo smířit bratry a chtěli vytvořit obrannou alianci s Persií, která měla sloužit k odvrácení britského útoku. Tato smlouva však měla být platná až by se carské Rusko za smlouvu zaručilo pro zbytek světa. To se však nestalo. Mezitím si Car uvědomil své priority v zahraničí a zlepšení vztahů s

⁴¹ MAREK, Jan. Dějiny Afghánistánu. Vydání druhé. Praha: NLN, 2021. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-821-6. str. 170

Brity pro něj bylo mnohem důležitější než situace v Afghánistánu. Potřeboval vyřešit problém mezi Egyptem a Tureckem. Oznámil perskému, kábulskému a kandahárskému šáhovi, že smlouvu ruší a odvolali své vyslance z Kábulu.

I přesto později britové použili právě tuto ruskou misi jako záminku k válce s Afghánistánem. Prohlásili, že dobré vztahy mezi Dóstem, Persií a carským Ruskem jsou v rozporu s bezpečností britské Indie a chystali se vyhlásit válku. Chtěli, aby se sikhové k nim přidali, ti však odmítli.

Perský panovník se mezitím rozhodl vytáhnout na Herát se svou armádou a začal obléhání. Pomáhal mu carský vojenský poradce Blaramberg. Naproti tomu v Herátu, který Britové podporovali, byl za obranu zodpovědný britský dobrodruh Eldred Pottinger.⁴²

4.1.2. První Anglo-afghánská válka (1838-1842)

Jak již bylo řečeno předtím, Britové využili velkého vlivu carského Ruska a pozitivní odezvy na Vitkevičovu diplomatickou expedici afghánskou vládou jako záminku pro zahájení války a invaze do Afghánistánu. Britská vláda byla toho názoru, že emíra Dósta Muhammada bude třeba svrhnout a na jeho místo umístit někoho jím více nakloněného. Tím měl být již zmíněný Šudžámulk, který byl bývalý emír Afghánistánu (sesazen z trůnu roku 1809 a následně uprchl do Indie).

Diplomatické jednání s Dóstem bylo na bodu mrazu. Proto bylo rozhodnuto dobýt toto území vojenskou silou. 26.6.1838 byla sjednána tzv. Trojstranná dohoda (Tripartite Treaty) mezi Randžitem singhem, Britským impériem, které zde zastupoval zástupce guvernéra Indie Wiliam Macnaghten a Šudžámulkem. Tato smlouva blíže popisovala, jak budou jednotlivé strany postupovat při tažení. Dále pak ještě doplněna smlouvou mezi Šudžámulkem a Randžitem Singhem, která upřesnila a garantovala území, které komu bude potom patřit a k tomu, že až usedne na afghánský trůn, tak Britové budou řídit

⁴² MAREK, Jan. Dějiny Afghánistánu. Vydání druhé. Praha: NLN, 2021. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-821-6. str. 171

jeho zahraniční politiku a povolá do své země britské důstojníky, kteří budou cvičit jeho novou armádu.⁴³

Mezitím Východo indická společnost tlačila na perského šáha Muhammada, aby zanechal obléhání Herátu, jinak s ním přestanou diplomaticky jednat. Pod tímto tlakem od obléhání skutečně upustil.

1.10.1838 bylo vydáno prohlášení guvernérem Indie Lordem Auclandem, že Dóst Muhammad má být zbaven moci a na jeho místo má být dosazen Šudžálmuk (Šáh Šudžá). Dóst tehdy ovládal území, na kterém žilo zhruba 1 250 000 obyvatel, zbylá území okolo něj pokud nepočítáme Herát, tak mezi sebe měli rozdělení jeho bratři, kteří mezi sebou měli roztržky, kterých Britové hodlali využít.⁴⁴

Expediční armáda Východoindické společnosti, která byla tvořena bombajskými a bengálskými prapory anglo - indické koloniální armády a k tomu jednotky Šudžálmulka se v listopadu 1838 seskupily u řeky Indu, odkud se vydali na zimní pochod do Afghánistánu. Velením byl pověřen generálporučík Sir John Keane. Pochod byl kvůli nehostinným podmínkám velice drsný a zdlouhavý. Vojsko čítalo asi 20 000 mužů, což možná nebylo zas tolik, ale současně s nimi táhlo zhruba stejné množství žen dětí pro větší komfort vojáků. Teprve až po půl roce a sice 25.4.1839 vojsko vstoupilo do Kandaháru a obsadilo jej bez boje. Zpočátku se nepotkávali s žádným odporem a dokonce se k nim přidávali i místní kmeny. Ihned v kandaháru se Šudžálmuk prohlásil sám za emíra Afghánistánu a Dósta Muhammada sesadil.

V červnu téhož roku byla podepsána smlouva, ve které dovolil britským vojákům zůstat na území. To se nelíbilo místním kmenům, kteří i když ho zpočátku podporovali, tak nakonec ho za vládce odmítli uznat, i když to byl potomek dynastie durráníské, která zde vládla dříve. Britové byli také překvapení. Kmeny vnímali nového vládce jako zrádce, který uprchl a následně se vrátil jako loutka velkého impéria s jejich okupační armádou, což se

⁴³ MAREK, Jan. Dějiny Afghánistánu. Vydání druhé. Praha: NLN, 2021. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-821-6. str. 172

⁴⁴ FREMONT-BARNES, Gregory. The Anglo-Afghan Wars 1839-1919. New York: Osprey, 2009. ISBN 1846034469. str. 22

obyvatelstvu, které miluje svobodu a nerado žije pod něčí nadvládou, velmi nelíbilo a brzy to mělo vyvolat svatou válku.⁴⁵

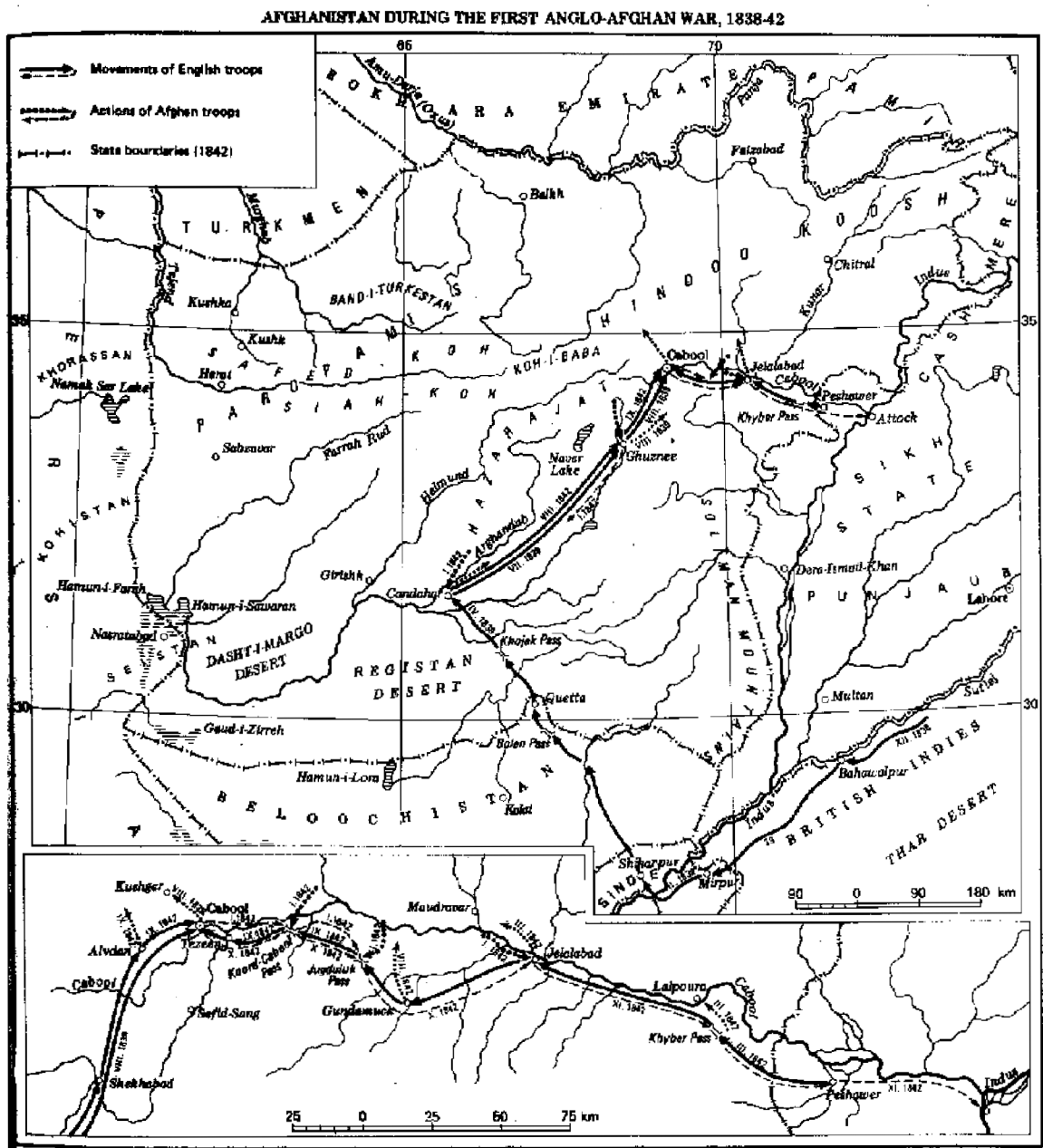
7.8.1839 expediční oddíly obsadily hlavní město Kábul. Dóšt se pokusil se svou 6 000 armádou o odpor, ale byl zrazen svými lidmi. Nakonec uprchl ze země. O rok později se pokusil opět převzít moc, ale byl poražen a vzdal se britským jednotkám, které ho uvěznilo a deportovaly do Indie. Britským rezidentem u nového vládce se stal Sir William Macnaghten. Ten doufal, že se mu povede rychle získat obyvatelstvo na svou stranu. To se nestalo a plán rychlého převzetí moci a získání si obyvatelstva na svou stranu se rychle rozplynul. Vůdcové kmenů se odmítali vzdát a roku 1841 zahájili opravdovou partyzánskou válku. Neustále byly britské jednotky přepadávány a jejich zásobovací kolony byly konstantně terorizovány místními kmeny. Nechtěli akceptovat novou vládu, která podle nich byla slabá. Téhož roku vypukl v zemi hladomor, který vztahy s místními ještě zhoršil. V Kábulu vypuklo povstání při kterém byl zabit Sir William Macnaghten a britská armáda se dala na ústup.

První Anglo afghánská válka skončila pro Brity fiaskem. Nově ustanovený emír byl chycen vzbouřeny kmeny a následně popraven, protože ho vnímali jako vlastizrádce. Britové v tomto tažení ztratili zhruba 19 000 mužů a to jak Britů tak dalších jejich příslušníků jejich kolonií. Z poloviny hlavního města Afghánistánu byla ruina. Angličané usoudili, že nejsou schopni nyní tento stát udržet pod kontrolou vojensky a rozhodli se, že akceptují na zdejším trůnu kohokoliv, kdo bude respektovat jejich zájmy. Dóšt Muhammad byl propuštěn a roku 1843 se opět ujal vlády. Stále měl za cíl vytvořit jednotný stát.⁴⁶

⁴⁵ MAREK, Jan. Dějiny Afghánistánu. Vydání druhé. Praha: NLN, 2021. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-821-6. str. 174

⁴⁶ MAREK, Jan. Dějiny Afghánistánu. Vydání druhé. Praha: NLN, 2021. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-821-6. str. 176-180

Obrázek č.1. - Průběh první anglo-afghánské války⁴⁷

4.1.3. Období mezi válkami

V období mezi válkami byl Britským Impériem roku 1849 komplet obsazen sikhský stát, který až do té doby byl jejich velkým spojencem v této oblasti. Po smrti Dósta v Afghánistánu vypukl bratrovražedný boj o moc mezi jeho 16 syny z

⁴⁷https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a7/Afghanistan_during_the_First_Anglo-Afghan_War.gif

nichž jako vítěz vyšel Šér Alí, který se velmi zasloužil o zmodernizování státu a zavedl řadu reforem. Zejména pozemkovou reformu a reformu armády. Byl podporován Brity, protože byl nakloněn jejich zájmům v této oblasti. Carské Rusko mezitím rozšiřovalo své území v této oblasti. Například dnešní území Turkmenistánu, které bylo na sever od Afghánistánu se stalo ruskou gubernií a tím pádem se Afghánistán ocitl přesně mezi dvěma velmocemi jako zrnko mezi dvěma mlýnskými kameny.⁴⁸

4.1.4. Druhá Anglo-afghánská válka (1878 - 1881)

V roce 1874 se britská vláda začala obávat situace v afghánistánu, zejména sílícího vlivu carského Ruska v dané oblasti. Nechtěl dopustit, aby tento „nárazníkový“ stát připadl pod ruskou nadvládu. Obavy dále rostly. V roce 1875 post guvernéra Indie získal lord Robert Lytton. Ten ihned po svém nástupu oznámil, že Šéru Alímu hodlá vyslat do jeho země diplomatickou misi. Zároveň začal vojensky posilovat hranice Indie s Afghánistánem. Jeho předchůdce Lord Norfolk byl proti, protože si byl velmi dobře vědom, jak moc Šéru Alímu záleží na tom, aby jeho stát zůstal nezávislý. Emírovi se samozřejmě tento návrh nelíbil a rozhodnul se Brity odmítnout a hrozil, že pokud bude muset přijmout britské poselstvo, tak přijme také poselstvo ruské. To Brity velmi pobouřilo a rozhodli se aktivně připravovat na válku. Emíra to velmi znepokojovalo a rozhodl se jako odpověď přijmout rusku diplomatickou misi nejspíš ve snaze získat spojence. Té velel generál Nikolaj Grigorjevič Stoletov. Ten nabídl emírovi smlouvu, ve které garantovalo Rusko vojenskou pomoc v případě napadení státu. Roku 1878 byla tato smlouva pravděpodobně podepsána, nicméně není pro to nikde žádný důkaz. Britové požadovali přijetí podobné dohody a když byli odmítnuti, tak poslali ultimátum, které bylo opět odignorováno. Emír pravděpodobně spoléhal na pomoc Ruska v případě konfliktu, ale ruská mise mezitím opustila zemi a rozhodně neplánovala nijak pomoci. Vše zůstalo jen na papíře.⁴⁹

V reakci na to lord Lytton 21.11.1878 začal druhou anglo-afghánskou válku. Britská armáda čítající zhruba 30 000 vojáků se nepotýkala s odporem a

⁴⁸ MAREK, Jan. Dějiny Afghánistánu. Vydání druhé. Praha: NLN, 2021. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-821-6. str. 183-186

⁴⁹ Britannica, The Editors of Encyclopaedia. "Anglo-Afghan Wars". Encyclopedia Britannica, 2 Jun. 2020, <https://www.britannica.com/event/Anglo-Afghan-Wars>. Accessed 1 March 2023.

poměrně rychle obsadila Kábul. Emír Šér Alí uprchnul ze země do Mazaré a plánoval dojít až do Sankt Petěrsburgu, kde by otevřel oficiální diplomatické jednání o afghánské otázce. Po cestě však vážně onemocněl a zemřel. Místní kmeny, které nechtěli válku pomohli Britům dosadit na trůn syna Šéra Jakúba. Ten podepsal s Brity Gandamackou smlouvu, která byla pro místní kmeny dost ponižující a v podstatě znamenala zánik nezávislého státu a vznik protektorátu pod nadvládou britského impéria. Rezydentem v Kábulu se stal Sir Louis Cavagnari. 3.9.1879. vypuklo v Kábulu povstání při kterém byla britská rezidence vypleněna a bylo v ní povražděno všechno živé, včetně Cavagnariho. Britové opět sestavili armádu a opět tentokrát za krutých bojů obsadili Kábul. Jakúb byl obviněn za smrt rezidenta a byl sesazen z trůnu proti jeho vůli. Britové se opět potýkali s velmi tvrdým odporem místních obyvatel a několikrát byli v bitvách i drtivě poraženi, ale nakonec se na severu objevil muž jménem Abdurrahmán synovec Šér Alího, který utekl z ruského exilu. Tento muž se dokázal s britskou vládou dohodnout. Britská vojska se roku 1881 úplně stáhla z Afghánistánu a znovu se ukázalo, že udržet tuto zemi pod kontrolou pomocí hrubé síly je velice obtížný úkol.⁵⁰

Roku 1884 se rozhořel nový střet dvou velmocí v této oblasti. Opět šlo o carské Rusko a Britské impérium. Jednalo se o území v severozápadní části afghánistánu. Angličané, kteří se rozhodli zastupovat Afghánistán, navrhli, že se vytvoří dvě komise každá z jedné strany a společně se domluví na nových hranicích. Afghánský emír se snažil, aby ztráty na území pro něj byly co nejmenší, ale zároveň se chtěl vyvarovat otevřenému ozbrojenému konfliktu s Ruskem. To se však nepovedlo a 30.3.1885 došlo ke střetu. I když se nejednalo o nic velkého, tento střet eskaloval ve vzrůstající napětí na mezinárodní úrovni mezi Ruskem a Brity. Angličané se obávali, že Rusové budou chtít dál hlouběji pronikat na afghánské území. Začala tzv. Afghánská krize (1885). Tato krize málem vy eskalovala v otevřený konflikt mezi carským Ruskem a Britským impériem. Britové už dokonce mobilizovali své námořní síly, ale strach Rusů z otevřeného mezinárodního konfliktu s tak silným protivníkem je přiměl k tomu, že dále nepostupovali na jih územím. Situace se nakonec podařilo vyřešit

⁵⁰MAREK, Jan. Dějiny Afghánistánu. Vydání druhé. Praha: NLN, 2021. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-821-6. str. 191-193

pomocí diplomacie a zbraní. Emír sehrál velmi důležitého prostředníka mezi mocnostmi a tak 10.9.1885 byla sepsána dohoda o severozápadní hranici Afghánistánu mezi mocnostmi. Finální varianta byla však potvrzena až roku 1887. Většina problematického území na severu byla přiznána Rusku, ale to na druhou stranu muselo uznat silnější vliv Britského impéria v Afghánistánu. Díky této dohodě se Angličanům ještě podařilo ukořistit území na jihovýchodě.⁵¹

4.1.5. Durandova linie

Na počátku 90. let 19. století se situace opět začala vyostřovat mezi emírem Abdurrahmánem a Britskou Indií. Tentokrát šlo o spornou hranici mezi nimi, kde žili převážně Paštuni. Emír se je povzbuzováním snažil získat na svou stranu. Argumentoval tím, že jsou přece muslimové a musí bojovat proti společnému nepříteli. Britové nechtěli další konflikt v této oblasti a snažili se vyjednávat. Emír to však odmítal. Nakonec se povedlo přesvědčit emíra, aby přijal velvyslance indické vlády Sira Mortimera Duranda, který měl pověst skvělého diplomata a vyjednavče. Jemu se skutečně podařilo, že emír přistoupil na to, že on vyznačí linii mezi státy. 12.11.1893 byla podepsána smlouva, kde emír postoupil většinu sporného území Britům, ale ponechal si Kafiristán. Na oplátku od nich dostal vyšší finanční podporu. Hranice vedla přes neobyvatelné hory, ale naneštěstí vůbec nerespektovala místní etnika a například kmen Paštunů rozdělila. Tyto kmeny vůbec novou hranici nerespektovaly a probíhaly tam časté potyčky. Dokonce ani budoucí vlády v afghánistánu měli často problém tuto hranici uznat. Nicméně až na drobné změny tato hranice vydržela a i když nebyla etnicky správně vyměřena, tak je tu dodnes a roku 1947 určila hranici mezi nově vzniklým státem Pákistánem a Afghánistánem.⁵²

⁵¹ MAREK, Jan. Dějiny Afghánistánu. Vydání druhé. Praha: NLN, 2021. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-821-6. str. 194-196

⁵² Bijan Omrani (2009) THE DURAND LINE: HISTORY AND PROBLEMS OF THE AFGHAN-PAKISTAN BORDER, Asian Affairs, 40:2, 177-195, DOI: [10.1080/03068370902871508](https://doi.org/10.1080/03068370902871508)

Obrázek č.2 - Durandova linie⁵³

4.1.6. Období mezi válkami

Od vzniku Durandovy linie byl Afghánistán stále pod vlivem Britského impéria ve vnitřních věcech se mu dařilo si držet určitou míru nezávislosti, ale v otázkách zahraniční politiky byl stále pod silnou rukou Britů. Přelom 19. a 20. století až na pár drobných problémů v duchu míru a modernizace této země. Byli zde určité obavy Britů z průniku Německého císařství do této oblasti, protože Němci vnímali Afghánistán jako bránu do Indie, ale Britové se dohodli s Rusy, kteří výměnou za finanční pomoc, kterou zoufale potřebovali po jejich porážce s Japonským císařstvím v bitvě u Cušimy roku 1905, pomocí diplomatických tlaků společně zamezili německému vlivu v této oblasti. Problém nastal s vypuknutím 1. světové války, kdy hlavní představitel islámského světa sultán Mehmed V. požadoval od ostatních islámských států, aby se přidali ke svaté válce (džihádu)

⁵³ <https://www.britannica.com/event/Durand-Line>

proti Rusku a Velké Británii. Současný emír Habíbulláh byl ve velmi těžké situaci a nakonec se rozhodl pro vyhlášení neutrality jako kompromis.⁵⁴

4.1.7. Třetí Anglo-afghánská válka (1919)

Po konci 1. světové války zemřel emír Habíbulláh a místo něj nastoupil jeho druhorozený syn Amanulláh, který byl velmi svobodomyšlně založen. Jeho nástup na trůn se datuje k 23.2.1919, kdy okamžitě vyhlásil nezávislost státu a ještě k tomu rovnou vyhlásil válku Velké Británii. V podstatě tím úplně otočil o 180 stupňů oproti desítkám předchozích let budování „dobrých“ vztahů s Brity. Opět obnovil diplomatické styky s Ruskou vládou, která byla prvním státem na světě, který uznal Afghánistán jako nezávislý stát. Amanulláh poslal V.I.Leninovy prohlášení v němž obdivuje Ruskou vládu v podpoře, kterou mu na poli světové diplomacie dává a zároveň ho vyzval, že jsou nyní garanty míru v této oblasti. Poté si vzájemně poslali diplomatické mise. Toto sblížení Afghánců a Rusů se Britům vůbec nezamlouvalo. Shromáždili na jejich hranici obrovskou vojenskou sílu, téměř 350 000 mužů, což je asi desetinásobek, toho co vyslali během druhé afghánské války a nyní to ještě podpořili nejmodernější technikou - tzn. tanky a letadly. V květnu roku 1919 se rozhostili velice tvrdé boje na hranicích. Afghánské hlavní město Kábul bylo bombardováno z výšky letadly. Jednotky emíra i když byli proti Britům velmi chabě vyzbrojeni, tak kladly velice tuhý a urputný odpor. Dále jim pomáhalo povstání Paštúnů na britské straně hranice. Tyto menší povstání se začaly kumulovat po celé Indii a Britové měli velmi vážný strach, aby udrželi jejich Indii pohromadě, a tak zhruba po půl roce bojů navrhli příměří a vyřešení konfliktu diplomatickou cestou. Emír byl nadšen a souhlasil. Během jednání se Britové opět pokoušeli udělat s Afghánistánem protektorát. Argumentovali před rostoucím vlivem a silou nového ateistického Ruska, ale Emír nesouhlasil. Nakonec 8.8.1919 byla podepsána mírová dohoda, v níž Britové uznali Afghánistán jako plnohodnotný nezávislý stát. Emír poté ještě podepsal dále přátelskou smlouvu s Ruskem a Tureckem. Britům nakonec nezbylo nic jiného, než podobnou smlouvu také sjednat.

⁵⁴ MAREK, Jan. Dějiny Afghánistánu. Vydání druhé. Praha: NLN, 2021. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-821-6. str. 197-198

Poté se Britové již nijak nevměšovali do Afghánských vztahů a jako nově vzniklý stát jej skutečně respektovali. Po vyhlášení neutrality se chopili vlády tzv. Mladoafghánci, kteří vytvořili vůbec první afghánskou Ústavu, která měla za cíl ohraničit moc panovníka v zemi a díky ní se ze státu stala konstituční monarchie.⁵⁵

⁵⁵ MAREK, Jan. Dějiny Afghánistánu. Vydání druhé. Praha: NLN, 2021. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-821-6. str. 229-230

4.2. Sovětská intervence

Tato kapitola bude mít za cíl popsat nejdříve co předcházelo této intervenci. Je zde myšleno vývoj sovětsko-afghánských vztahů od 50. let 20. století do tzv. „vánoční“ invaze roku 1979. Dále bude popsán průběh celé invaze, kde se zaměříme, jak probíhaly boje, a také průběh na mezinárodní scéně. Zároveň zde popíšeme i jednu důležitou operaci, aby se více čtenáři přiblížilo, jak moc tvrdé boje to byly. Na konci kapitoly poté bude popsáno stažení sovětských vojsk, a co k tomu vedlo. A následně, co se odehrávalo po této intervenci - tedy brutální občanská válka a boj o moc, který nakonec skončil vítězstvím Talibanu.

4.2.1. Co předcházelo této invazi

Po smrti Stalina se Afghánistán začal více sblížovat s Kremlem, to probíhalo zejména za vlády Nikity Chruščova, který ve státě zařídil výstavbu pekáren a sil na obilí. Zároveň začali ve velkém jim dodávat zbraně. Jak již bylo zmíněno tak hranice Afghánistánu byly vytyčeny pomocí tzv. Durandovy linie, která byla z roku 1893. Ta ovšem rozdělila místní kmen Paštúnů. 20% z nich bylo na území Pákistánu (ten vznikl roku 1947 po rozpadu Britské Indie) a zbytek žije na území Afghánistánu. Tento problém přetrvává dodnes a je často zdrojem různých potyček, jelikož místní kmeny úplně nerespektují hranice, které jsou na papíře.

Na počátku 60. let 20. století se situace mezi Afghánistánem a Pákistánem začala vyhrocovat. Důvodem byl právě spor o jejich hranici. V té době zde vládl král Záhír. Stát byl v té době již velmi závislý vojensky na Sovětském svazu, protože v této době již jimi byly dodávány i například tanky jako třeba druhoválečné modely T-34 a moderní letadla Mig-17. I když Afghánistán netoužil po válce s Pákistánem, tak se stejně radši na ni připravoval. Vybavení měl převážně ze Sovětského svazu.⁵⁶

V té době Afghánská vláda protestovala u Američanů proti dovozu zbraní do Pákistánu a ten na to reagoval, tak že zakázal převážení afghánského zboží přes své území a vyhostil jejich diplomaty. V tomto problému jim pomohl Írán

⁵⁶ NOVÁK, Martin. Džihád proti Kremlu: sovětská válka v Afghánistánu a zrod Al-Káidy. Druhé, upravené vydání. Praha: Epoque, 2020. Polozapomenuté války. ISBN 978-80-7557-961-4. str 21-22

přes který mohli své zboží volně vyvážet. Obě strany se nakonec roku 1963 dohodli na příměří.⁵⁷ Je nutno zmínit, že Afghánistánu byl také jediný ze států OSN, který hlasoval proti přijetí Pákistánu do organizace. Spojené státy americké se také pokoušely zvyšovat svůj vliv v tomto státě. Přece jenom byla studená válka a nechtěli, aby Sověti získali pro svou věc další stát. Snažili se proto finančně podporovat tuto zemi, ale jejich největší projekt, a sice postavení obřího letiště, které by sloužilo pro dotankování velkých letadel při letech z východní Asie směrem do Evropy, skončil fiaskem, protože již během stavby tohoto letiště se moderní technologie posunuly a letadla měla dostatečný dolet pro tyto vzdálenosti a nepotřebovaly toto mezipřistání.

Na počátku 70. let se vláda krále Zahira začala rozpadat. A jeho bratranec Muhammad Daúd, který byl již 10 let mimo politiku (do roku 1963 byl předsedou vlády), toužil po odplatě. Svolal své věrné, kteří byli většinou z armády, a přesvědčil je o tom, že je potřeba provést puč. 17.7.1973 svrhli krále. Nebylo to nijak drastické, poněvadž většina velitelů byla stejně na jeho straně. Královská rezidence a další klíčová stanoviště byly obklíčeny a následně se všichni odpůrci vzdali.⁵⁸

V té době nebylo nezvykem, že se král nenacházel v zemi, ale trávil svůj čas v rezidenci v Římě, kde po tomto převratu zůstal 29 let, jelikož ani nezkoušel nějak těmto událostem vzdorovat. Jednalo se o poslední puč bez kapky krve.⁵⁹

I když se jednalo o mírumilovný převrat, tak obyvatelé Kábulu byli dost překvapení, když nynější vládce země Muhammad Daúd vyhlásil Afghánistán republikou a stal se její prezidentem a premiérem zároveň (tyto politické převraty nebyli specifické jen pro Afghánistán, ale i v jiných státech kolem se to dělo poměrně ve velké míře. Jen tento stát zůstává výjimkou v tom, že se z něj stala republika, na rozdíl od ostatních).

Roku 1965 byla v zemi založena Lidová demokratická strana Afghánistánu. V čele s Núrem Muhammadem Tarákím. SSSR byl nadšený a

⁵⁷ MAREK, Jan. Dějiny Afghánistánu. Vydání druhé. Praha: NLN, 2021. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-821-6. str. 255

⁵⁸ NOVÁK, Martin. Džihád proti Kremlu: sovětská válka v Afghánistánu a zrod Al-Káidy. Druhé, upravené vydání. Praha: Epoque, 2020. Polozapomenuté války. ISBN 978-80-7557-961-4. str 23

⁵⁹ MAREK, Jan. Dějiny Afghánistánu. Vydání druhé. Praha: NLN, 2021. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-821-6. str. 260

nyní mohl opravdu začít budovat svůj další „satelit“. Tato nová komunistická strana měla vizi vést tento stát k socialismu. Nebyla zde však klasická dělnická třída ani předpoklady pro budování těžkého průmyslu po vzoru SSSR. Dalším problémem byl, že tento stát se skládal z velmi hlouboce věřících muslimů, kteří až na výjimky, které se to dočetly v íránské literatuře, neměli ani ponětí o existenci nějakého Marxe či Lenina. Ve straně vznikaly rozbroje, až se rozdělila na dvě části.⁶⁰

V roce 1977 byl Daúd v Moskvě, kde velmi rozhněval Brežněva a tím ztratil podporu Ruska. 17.4.1978 byl zavražděn jeden z vůdců jednoho křídla komunistické strany a jeho členové z toho okamžitě obvinili Daúda. Začalo masové zatýkání a teror a komunisté přešli do protiútoků. Daúd nikoho zavraždit nedal, ale členové radikálního křídla strany byly z odnože jménem Chalk.

Generálové, kteří se hlásili ke komunistům se báli, že po zatčení všech komunistů by bylo prozrazeno, že patří k nim, atak se rozhodli vzít palác prezidenta útokem. 27.4.1978 (7. saura 1357 podle jejich místního kalendáře)⁶¹ se k paláci se rozjelo asi 60 tanků. Bylo přerušeno spojení mezi palácem a zbytkem města Kábul. Garda prezidenta se bránila statečně v paláci, ale do noci bylo už po všem a všichni členové Daúdovi rodiny byli zabití. Díky tomu, že prezident kvůli svým tvrdým praktikám a velkému zatýkání, nebyl moc oblíbený, tak celá země zůstala během puče v klidu. Nicméně je třeba říci, že díky zaostalosti země, tak tuto změnu zaregistrovala jen opravdu velká města, kam se informace dokázaly dostat. Například na venkově o ničem vůbec netušili.

Ještě ten den se začalo ozývat v rádiu: „Poprvé v historii Afghánistánu zmizely poslední zbytky monarchie, tyranie a despotismu“. Veškerá moc ve státě je v rukou lidu. Nyní byla moc v rukou komunistů a ti chtěli přetvořit stát k obrazu svému po vzoru SSSR. I když to hodně svádí k tomu, že za tímto pučem byl Sovětský svaz, tak to není pravda, ani po otevření archivů nebyl žádný důkaz o

⁶⁰ NOVÁK, Martin. Džihád proti Kremlu: sovětská válka v Afghánistánu a zrod Al-Káidy. Druhé, upravené vydání. Praha: Epoque, 2020. Polozapomenuté války. ISBN 978-80-7557-961-4. str 24-26

⁶¹ MAREK, Jan. Dějiny Afghánistánu. Vydání druhé. Praha: NLN, 2021. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-821-6. str. 261

jejich pomoci nalezen. Nepřímo se ale SSSR rozhodně na puči podílelo.⁶² Tento puč poté dostal oficiální název Dubnová (saurová) revoluce (inkilábe saur).⁶³

28.4. 1978 se začal opravdu v Afghánistánu budovat komunismus. S předsedou a prvním vůdcem země Núrem Muhammadem Tarákím. SSSR taky jako první uznal nově vzniklou vládu na mezinárodní úrovni a dále také hned jeho další satelity včetně ČSSR. Problém ale nastal, když se pokusili marxistickou ideologii namontovat na stát jako je Afghánistán. Kde jsou silné muslimské kořeny a v podstatě s touto ideologií nemá nic společného.

Byla zavedena pozemková reforma o zabránění půdy, ve školách se učil jako hlavní cizí jazyk ruština a ne angličtina. Cílem bylo mít kontrolu nad zemědělstvím na venkově, ale to začalo vyvolávat velmi silnou nevoli u konzervativních lidí, což byla naprostá většina venkova. Dalším velkou chybou komunistů byl zákaz nucení žen do manželství, což byl naprosto normální způsob v této společnosti. Rodina vybrala nápadníka sama a dívka s tím musela souhlasit. Opět se zvedla velká nevole z lidu.⁶⁴

Mezitím si Tarákí vybudoval kolem sebe kult osobnosti, zval do země externisty ze Svazu a sám tam jezdil, aby zlepšoval vztahy. Dále také zahájil krvavou kampaň proti duchovním, kteří zastávali staré způsoby a nechtěli se podřizovat novému režimu (doslova byli stříleni a věšeni pro výstrahu).

5.12.1978 byla podepsána smlouva o vzájemné spolupráci mezi afghánistánem a sovětským svazem (tyto smlouvy byly sjednávány se všemi se všemi státy, které byly v područí SSSR). Tato smlouva obsahovala jistý odstavec, ve kterém byla pomoc při ohrožení bezpečnosti nebo napadení (tímto Sověti později zdůvodňovali jejich invazi do Afghánistánu. Součástí smlouvy byla přislíbená masivní hospodářská pomoc.⁶⁵

⁶² NOVÁK, Martin. Džihád proti Kremlu: sovětská válka v Afghánistánu a zrod Al-Káidy. Druhé, upravené vydání. Praha: Epoque, 2020. Polozapomenuté války. ISBN 978-80-7557-961-4. str. 30

⁶³ MAREK, Jan. Dějiny Afghánistánu. Vydání druhé. Praha: NLN, 2021. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-821-6. str. 261

⁶⁴ VOGELSANG, Willem. Dějiny Afghánistánu. Praha: Grada, 2010. D (Grada). ISBN 978-80-247-3077-6. str. 296

⁶⁵ NOVÁK, Martin. Džihád proti Kremlu: sovětská válka v Afghánistánu a zrod Al-Káidy. Druhé, upravené vydání. Praha: Epoque, 2020. Polozapomenuté války. ISBN 978-80-7557-961-4. str. 37

V Moskvě začaly panovat obavy z přílišného tlačení afghánských komunistů na pilu. A bylo jim jasné, že vznikající opozice a nevole k tomuto novému režimu je pouze začátek. Tyto obavy Moskvy se ukázaly jako pravdivé.

27.3.1978 byl jmenován premiérem Hafízuláh Amín, který velmi rychle začal zesilovat svou moc ve státě. Nedlouho poté bylo již dost rozzuřenému afghánskému lidu oznámeno, že přebírá funkci po prezidentovi Tarákím. Podle oficiálních zpráv byl Tarákí nemocen a 9.10.1978 zemřel. Dodnes není jisté, zda zemřel přirozenou smrtí nebo ho Amín nechal zabít.⁶⁶

V polovině července začali propuknout rozbroje a revolty po celé zemi a k tomu se přidala ještě dezerte vojáků, kteří nechtěli pod tímto režimem dále bojovat. Američané zastavili pomoc Afghánistánu po únosu jejich velvyslance radikály, kteří vyznávali učení mao ce tunga, a následný tragický konec, kdy se policii Afghánistánu nepovedlo velvyslance zachránit a byl zabit při přestřelce v hotelu, kde byl držen jako rukojmí.

Hlavní rozdíl mezi Amínem a Tarákím byl, že Amín mnohem méně věřil sovětskému svazu. Zatímco Tarákí chtěl vybudovat další komunistický satelit, Amín chtěl více nezávislost, což se samozřejmě Kremlu nelíbilo. Obávali se, že Amín kvůli své neutralitě je agent CIA vyškolen Američany, což byl také jeden z důvodů sovětů, proč ho později dali zavraždit.

Brežněv byl velice zarmoucen, smrtí Tarákího. Měl ho rád a sdíleli podobné vize. Je známo, že Brežněv byl velice sentimentální člověk (viz jeho reakce na „zradu“ A.Dubčeka 1968 v ČSSR). Pravděpodobně jeho smrt byl klíčový moment, kdy se Brežněv uvnitř sám sebe rozhodnul, že v rámci zachování komunistického vlivu ve státě, bude invaze vojsk nutná. Finální rozhodnutí padlo 12.12.1979 v sovětském politbyru i přes jasný nesouhlas hlavního velitele generálního štábu. Brežněv ani nedal hlasovat. Podle Ústavy sovětu mělo být rozhodnuto v Zákonodárném shromáždění. Nicméně v této době se v SSSR ústavnost moc neřešila a veřejnosti, která byla dosti otupělá, se to jenom oznámilo.⁶⁷

⁶⁶ VOGELSANG, Willem. Dějiny Afghánistánu. Praha: Grada, 2010. D (Grada). ISBN 978-80-247-3077-6. str. 298

⁶⁷ NOVÁK, Martin. Džihád proti Kremlu: sovětská válka v Afghánistánu a zrod Al-Káidy. Druhé, upravené vydání. Praha: Epoque, 2020. Polozapomenuté války. ISBN 978-80-7557-961-4. str. 49

Amínovi se vláda hroutila pod nohama. Různá povstání sílila a i on si byl vědom, že již nedokáže svou vládu moc dlouho udržet. O tom svědčí i jeho převádění vládních peněz na soukromé účty. Snažil se žádat o pomoc Kreml, ten však již nereagoval, protože se již připravoval na invazi. A plánoval odstranění Amína s cílem na jeho místo dosadit Babraka Karmala.

Sověti obvinili Amína z vraždy Tarákího, zavedení diktatury v zemi a spolčení se s Američany, jelikož se několikrát sešel s Americkým velvyslancem přímo v Kábulu. A zároveň, že se chystal dohodnout s anti-komunistickými zástupci za jejich zády.

4.2.2. Samotná invaze

Vše vyvrcholilo na konci roku 1979, kdy se po celém světě děly velké změny na poli mezinárodním. V Íránu byl svrhnut Šáh a později se z amerických diplomatů stali rukojmí v Teheránu. Mezi Izraelem a Egyptem byla sjednána dohoda v Camp Davidu, která Američanům umožnila zísakt velký vliv na Egypt, který byl předtím sovětský spojenec. Islámští radikálové obsadili Velkou mešitu v Mecce, ale nepodařilo se jim svrhnout monarchii. Na to reagoval dav v Islamabádu, kde si mysleli, že za to mohou Američané a vypálili jim ambasádu. Atak Sověti 25.12.1979 se svou 40. armádou, složenou převážně z muslimů a obyvatel dnešního Turkmenistánu, Tádžikistánu a Uzbekistánu, vstoupili na území Afghánistánu. Velitelem celé operace byl maršál Sergej Sokolov. Bylo to vůbec poprvé, kdy SSSR použilo otevřeně své ozbrojené síly k napadení suverénního státu mimo Varšavský pakt.⁶⁸ Rusové tento vpád nazývali „vojenský časově omezený kontingent na území Afghánistánu“. Takto ho prezentovali jak světu, tak zejména východnímu bloku.⁶⁹

Počátek sovětské invaze byl proveden opravdu velmi dobře. Speciální jednotky, které byli předčasně vysazeny poblíž královského paláce jej vzali útokem při němž zabili Amína a jeho obránce. Mezitím parašutisté velice rychle a téměř bez boje obsadili většinu letišť v Kábulu s cílem je udržet, než přijedou hlavní síly, které postupovaly ze severu. Ty obsadili Kábul, jak nejrychleji to bylo

⁶⁸ COLLINS, J. *Understanding War in Afghanistan*. Washington, D.C.:National Defence University Press, 2011. ISBN 978-1-780-39924-9 str. 29

⁶⁹ MAREK, Jan. *Dějiny Afghánistánu*. Vydání druhé. Praha: NLN, 2021. *Dějiny států*. ISBN 978-80-7422-821-6. str. 265

možné. Nově dosazený prezident Babrak Karmal se pokoušel situaci zklidnit a to tím, že nechal propustit vězně, kteří byli kvůli svým machinacím proti vládě uvězněni minulou vládou a snažil se nějak sžít islám a komunismus. Místní obyvatelé mu však nevěřili ani slovo. Vnímali ho jako zrádce, který byl dosazen okupanty. Mnoho lidí v této době uprchlo do zahraničí. Američané na rozdíl od sovětského vpádu do Maďarska a ČSSR, které víceméně ignorovali, tak zde se proti vpádu vojsk velmi ostře ohradili. Prezident Carter vystoupil hned po invazi proti. Prohlásil, že tento vpád nijak nepomáhá zlepšování vztahů mezi světovými velmocemi a oznámil, že odstupuje od ratifikace smlouvy SALT-2 (o snížení strategických útočných zbraní). Tato smlouva byla velmi dlouho připravována. Dále také zastavil dodávky obilí do Sovětského svazu a vybídnul svět k bojkotu olympijských her, které se měly konat v Moskvě. Ty byly pro komunistickou stranu velmi důležité.⁷⁰

Zároveň Spojená státy americké se rozhodli, že oplatí Sovětům jejich laskavost, kdy podporovaly severní Vietnam při americké intervenci, tak nyní se rozhodli, že budou finančně podporovat všechny bojovníky proti sovětské okupaci. V tomto našli spojence v Pákistánu. Přes tento stát proudily zbraně a finanční prostředky do Afghánistánu. Hlavním distributorem byla pákistánská zpravodajská služba ISI (Inter-Services Intelligence). Tyto prostředky se nakonec vyšplhaly na úctyhodných 400 milionů amerických dolarů ročně.⁷¹

Jak již bylo řečeno, tak zpočátku byl odpor afghánců velice slabí, nebyli nijak organizovaní a chyběli jim pořádné zbraně. Spousta z nich měla zpočátku zbraně z druhé světové války, někdy dokonce i z minulého století. Počátkem roku 1979 se ale začali organizovat a vyhlásili džihád proti současnému režimu a okupantům. Těmto povstalcům se poté začalo říkat Mudžahedíni (bojovníci za svobodu). V Pešaváru se sešlo 6 hlavních sunnitských frakcí mudžahedínů a vytvořili Spojenou islámskou jednotu za osvobození Afghánistánu (The United muslim alliance for the liberation of Afghanistan). Díky pomoci a podpoře USA, Číny a Saudské Arábie byli mudžahedýni trénováni v bojových táborech v

⁷⁰ NOVÁK, Martin. Džihád proti Kremlu: sovětská válka v Afghánistánu a zrod Al-Káidy. Druhé, upravené vydání. Praha: Epoque, 2020. Polozapomenuté války. ISBN 978-80-7557-961-4. str. 62-63

⁷¹ COLLINS, J. *Understanding War in Afghanistan*. Washington, D.C.:National Defence University Press, 2011. ISBN 978-1-780-39924-9 str. 30

Pákistánu. Později podobná výcviková střediska používali Abdullah Yusuf Azzam (otec moderního džihádu) a Usáma bin Ládin. Jejich organizace která nesla jméno Maitab Al Khitamad byla předchůdce Al Kaidy. ⁷²

Sovětům se během prvních měsíců podařilo obsadit všechna důležitá města, ale čelili konstantním vzpourám ve městech a dokonce se museli i potýkat s dezercí afghánských vojáků, kteří byli pod vedením nově dosaženého prezidenta Babraka Karmala. V těchto počátcích okupace se také Sověti dost často uchýlovali k rabování vesnic. Což obyvatele ještě více utvrdilo v odporu. Sověti označili okupaci za úspěch, protože drželi všechna důležitá města a očekávali, jen malý odpor a že si nakonec podrobí i ostatní kmeny v horách. Víc se mýlit nemohli. Frakce mudžahedínů si velice rychle uvědomili, že nejsou schopni čelit okupantské armádě čelně, a tak se rozhodly pro partyzánskou válku, pro kterou hornatý terén Afghánistánu byl úplně perfektní. Přepadávali malé skupinky okupantů a kradli jim výstroj. Důležitými místy se stali zásobovací silnice, přes které Sověti dováželi zásoby. Tyto cesty byly velice snadným cílem pro přepady. Potyček a přepadů bylo tisíce.

Jedním z důležitých střetů byl boj o Panjširské údolí severně od hlavního města Kábul. V tomto údolí se zdržoval jeden z hlavních velitelů Mužahedínů Ahmed Šáh Massoud. Sověti se rozhodli zaútočit na toto údolí v dubnu 1980. Pokaždé, když se ale střetli s nějakým odporem, tak sotva věděli, odkud na ně je stříleno. Snažili se vynutit přímý střet, ale neúspěšně. Povstalci se vždy stáhli výše do hor, kde byli nedotknutelní. Ani letectvo nebylo moc efektivní, protože jednoduše nemohli bombardovat nepřítele, který nebyl vidět. Boje o toto údolí probíhaly 3 roky, ale i když se ho okupantům podařilo obsadit a přerušili zásobovací linie z Pákistánu tak ničeho důležitého nedosáhli a jednotky Massouda zůstali pořád naživu a ve značné síle. ⁷³

V průběhu 80. let uvízla válka na mrtvém bodě. Okupantům začalo docházet, že není možné si tento stát podrobit silou. Kdykoliv se pokusili něco obsadit, tak vzbouřenci po krátké potyčce utekli do hor a počkali dokud okupanti

⁷² VOGELSANG, Willem. Dějiny Afghánistánu. Praha: Grada, 2010. D (Grada). ISBN 978-80-247-3077-6. str. 306

⁷³ NOVÁK, Martin. Džihád proti Kremlu: sovětská válka v Afghánistánu a zrod Al-Káidy. Druhé, upravené vydání. Praha: Epoque, 2020. Polozapomenuté války. ISBN 978-80-7557-961-4. str. 101-102

neodejdou a poté to obsadili zpátky. Obou stranám bylo jasné, že se bude muset konflikt vyřešit pomocí diplomacie.

V opozici se zformovalo 7 hlavních skupin:

1. Islámská strana Afghánistánu
2. Národní fronta islámu
3. Islámská jednota za svobodu
4. Fronta národního obrození
5. Islámská strana
6. Islámské společenství
7. Hnutí islámské revoluce

I když tyto strany rozhodně zpočátku nebyly jednotné, tak roku 1983 se skutečně podařilo je sjednotit do aliance jmenované islámská jednota bojovníků za víru (Ittiháde islámíje mudžáhidíne Aghánistán) Hlavní představitel byl mauví Muhammádí. Současně vznikla exilová vláda svobodné Afghánské islámské republiky se sídlem ve městě Pešavár v Pákistánu. Zijáuddín Násirí se stal jejím hlavním mluvčím. Tyto aliance dále podporovaly mužadhedíny v boji a doufali ve změnu v tomto státě a hlavně stažení okupačních sovětských vojsk.⁷⁴

V průběhu 80. let konečně začaly první diplomatické jednání o míru. Zpočátku to však nikam nevedlo. Zlomový byl v diplomacii rok 1985. V tomto roce se dostal na pozici generálního tajemníka komunistické strany Sovětského svazu Michail Gorbačov. Ten ve své zemi začal zavádět reformy. Válku v afghánistánu viděl Gorbačov jako tzv. „Hnisají ránu“. Bylo mu jasné, že zde nijakého velkého výsledku nedosáhnou. Dokonce i generálové mu hlásili, že i když ovládají v podstatě všechny strategické cíle, tak stejně tuto zemi vůbec neovládají. Dával to za vinu jednomu ze svých předchůdců - Brežněvovi. Jeho názor na současného prezidenta Babraka Karmala byl také velmi špatný, což mu dokázal na sjezdu v Moskvě, kde Babrak byl sice pozván, ale Gorbačovem úplně ignorován. Byl vnímán jako neschopný diplomat a vůdce, protože jeho politika v Afghánistánu se vůbec nevyplácela a nenesla požadované výsledky. Byl tedy

⁷⁴ MAREK, Jan. Dějiny Afghánistánu. Vydání druhé. Praha: NLN, 2021. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-821-6. str. 277-278

nakonec odvolán z funkce a na jeho místo byl dosažen 4.5.1986 Muhammad Nadžibulláh. Byl to velitel afghánské tajné policie.

Ten se snažil nastolit mír v zemi. Budoval novou armádu za podpory sovětského svazu, který se pomalu začal připravovat na odchod. Sověti měli v plánu mu zemi přenechat a za lehké podpory doufali, že se mu podaří nastolit mír.⁷⁵

Nový prezident opravdu 15.1.1987 vyhlásil mír na dobu půl roku a snažil se o politiku tzv. Národního usmíření. Bylo svoláno mírové setkání všech odpůrců a byla zde pravděpodobně opravdu snaha o dosažení míru, ale mudžahedíni odmítly. Stejně tak odmítly i zástupci opozičních stran a aliancí, které byly zformované proti současnému režimu. Věděli totiž moc dobře, že mají navrch. Pomoc od zahraničních zemí sílila. V této době dosáhla zhruba na 1 miliardu amerických dolarů.

Mezitím se konečně podařilo 14.4.1988 podepsat tzv. Ženevské dohody. Za přítomnosti vlád Afghánistánu, Pákistánu, Spojených států amerických a Sovětského svazu. Zde bylo domluveno, že se musí Sovětský svaz do 9 měsíců stáhnout z Afghánistánu. Zároveň bylo dohodnuto, že všichni přestanou dodávat finanční i vojenskou pomoc do země. Byla vytvořena nová ústava a proběhly nové volby.

Během února však Islámské spojení afghánských mudžahidů prohlásilo, že není vázáno žádnými dohodami, protože u nich nebyli přítomni. Konflikt stále dál pokračoval. Mudžahedíni odmítali uznat stávajícího prezidenta a prezident zase nechtěl ustoupit. Byl stále tajně podporován sovětským svazem. Všem bylo jasné, že se schyluje k velmi krvavé občanské válce. Nicméně Sověti dohodu dodrželi a 14.2.1989 byl stažen poslední jejich voják ze země.⁷⁶

⁷⁵ COLLINS, J. *Understanding War in Afghanistan*. Washington, D.C.:National Defence University Press, 2011. ISBN 978-1-780-39924-9 str. 31

⁷⁶ VOGELSANG, Willem. *Dějiny Afghánistánu*. Praha: Grada, 2010. D (Grada). ISBN 978-80-247-3077-6. str. 309-311

Obrázek č.3 - Průběh sovětské invaze⁷⁷

4.2.3. Období po odchodu Sovětů

Započala krvavá občanská válka, kde byla Afghánská vláda zpočátku podporována Sovětským svazem, ale jen do roku 1991, kdy se SSSR rozpadlo. Prezident byl svržen a boje pokračovali mezi bývalými odpůrci režimu mezi sebou. Na jedné straně byl Massoud a na straně druhé byl Hekmatyar. Ten byl velmi silně podporován pákistánskou vládou. Massoud z občanské války roku 1994 vystoupil jako vítěz, ale jeho odpůrci byli znovu sjednoceni Muhammadem Bullem Amarem. Toto uskupení si později začalo říkat Taliban. Massoud byl postupně vytlačen do hor na sever a Taliban byl od roku 1996 u vlády a stát prohlásil za emirát.

⁷⁷ <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:SovietInvasionAfghanistanMap.png>

4.3. Americká intervence

V této kapitole se budeme zabývat americkou intervencí v Afghánistánu. Kapitola byla rozdělena do několika podkapitol. Nejdříve bude vysvětleno a popsáno, co je vlastně Al Kaida, i když o ní již byla lehce zmínka v předešlé kapitole, kde se zabýváme sovětskou intervencí. Dále se budeme zabývat vládou Talibanu od roku 1996 do roku 2001 a akce Al Kaidy v této době. Poté se budeme věnovat kapitole průběhu 11.9.2001 a následné americké invazi do Afghánistánu, jelikož 11. září je bráno jako spouštěč. Následně se zaměříme na samotnou invazi, kde bude vypíchnuto několik operací a potom se budeme zabývat chronologicky, co se stalo po „obsazení“ Afghánistánu, až do roku 2021, kdy Američané stáhli všechna svá vojska a Tálibán opět úspěšně obsadil Kábul.

4.3.1. Al Kaida

Název může mít různé množství přepisů. V češtině se můžeme setkat i s označeními Al-Káida, Al-Kaida, Al-Kájda, Al-Kajdá, Al-kajda a dalšími. Jak již bylo řečeno dříve, tato organizace má své kořeny v roce 1989, kdy sověti napadli Afghánistán. V překladu to slovo znamená „základna“ (foundation). Jedná se o organizaci, která je zodpovědná za velký počet atentátů po celém světě a byla součástí mnoha válečných konfliktů. Nejvíce na blízkém východě a v Afghánistánu. Od datumu 10.8.1999 je vedena na seznamu teroristických organizací. Počátky jsou mezi Mudžahedíny, kteří přišli z různých koutů islámského světa bojovat proti okupantům. Jedním z nich byl i Arab, který pocházel ze zámožné rodiny v Saudské Arábii. Jmenoval se Usáma Bin Ládín. Po svém příjezdu začal organizovat výcvikové tábory a zařizovat pomoc pro nemocnice. Byl velmi silně finančně podporován vládou Saudské Arábie.⁷⁸

Toto hnutí bylo však nebylo založeno samotným Usámou, ale jeho spolubojovníkem a duchovním a učitelem Abdalláhem Azzámem, který pocházel z Pákistánu. Hlavní myšlenkou hnutí bylo pokračování Džihádu i po skončení války v Afghánistánu v dalších zemích, kde byli utlačováni muslimové. Byly zde myšleny i státy Evropy jako třeba Německo a zejména Spojené státy americké. Abdalláh Azzám zahynul, ještě před oficiálním vznikem organizace. Poté se Bin

⁷⁸ NOVÁK, Martin. Džihád proti Kremlu: sovětská válka v Afghánistánu a zrod Al-Káidy. Druhé, upravené vydání. Praha: Epoque, 2020. Polozapomenuté války. ISBN 978-80-7557-961-4. str. 158-160

Ládin seznámil s egyptským lékařem, který se jmenoval Ajmán Zavahrí, který později převezme po Bin Ládinovi vedení organizace.

Al Kaidá měla velice dobrý vztah s Talibanem, jelikož podporovala boj za islám. Bin Ládinovi bylo umožněno vybudovat velké množství výcvikových táborů právě na území, které vlastnil Taliban. On jim za to poskytl své válečníky v jejich občanské válce proti alianci na severu, která byla tvořena z pozůstatků Massouda. Usáma měl tedy v Afghánistánu své útočiště.

Organizační struktura této organizace je velmi jednoduchá. Jedná se o buňky po třech lidech. Všichni v buňce se navzájem znají. Každá buňka má svého velitele a ten je v buňce tří velitelů, takto to jde až nahoru.⁷⁹

4.3.2. Vláda Talibánu

Vláda Talibánu v Afghánistánu od roku 1996 byla velice krutá. Ženy byly utiskovány a musely se kompletně zakrývat na veřejnosti (nosit Burku). Měli zákaz vzdělávání a účastnit se veřejného života. Mezi populací byl také zakázán internet nebo chození do kina. Dále pak byly zrušeny televize a mnohé další. Jednalo se o velice tvrdý zásah do základních lidských práv. Tento velice tvrdý postoj zejména proti ženám si vysloužil kritiku od celého světa zejména pak Organizace spojených národů, kteří uvalili na Afghánistán ekonomické sankce.⁸⁰

Spojené státy po svržení prezidenta Nadžíbulláha, který zde byl dosažen Sověty, nejevili moc velký zájem o toto území, kromě podpory neziskových humanitárních organizací. Co ale sledovali, byli nové státy v okolí, zejména po rozpadu Sovětského svazu. Zejména poté co v Turkmenistánu byla objevena velká ložiska ropy. Tato ropa mohla být na západ vyvážena pouze přes Rusko, Kaspické moře nebo na jih přes indický oceán. Rusko nepřipadalo v úvahu. Kaspické moře se jevilo jako velmi komplikovaná možnost, tak zde byla přijata myšlenka, že se postaví ropovod skrz Afghánistán k indickému oceánu. Roku 1996 americká firma UNOCAL podepsala se saudskou Arábií dohodu, která měla umožnit stavbu ropovodu přes území ovládané Talibanem. To se nakonec nestalo, protože tento obchodní konflikt vyhrál Írán se svou železnicí.

⁷⁹ AL-BAHRI, Nasser. Guarding bin Laden: My life in al-Qaeda. Thin Man Press, 2013. ISBN 10:0956247369. Str. 185.

⁸⁰ MAREK, Jan. Dějiny Afghánistánu. Vydání druhé. Praha: NLN, 2021. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-821-6. str. 288-289

V listopadu 1997 Spojené státy úplně změnilly politiku proti Talibanu. Tehdejší ministryně zahraničí Madeleine Albrightová velmi silně odsoudila Taliban za porušování lidských práv na jejich území a velmi ostře se ohradila proti obrovskému vývozu opia z tohoto státu. Dalším společným problémem bylo, že Taliban poskytl útočiště bin Ládinovi a i když Spojené státy naléhaly (konkrétně CIA), tak ho odmítli vydat. Důvodem byly převážně aktivity jeho organizace po světě. Zejména například ve válce v Perském zálivu.⁸¹

V únoru 1998 Usáma bin Ládin vyhlásil válku spojeným státům americkým ze svého útočiště v Afghánistánu. Obvinil Američany z okupace Arábie, ukradení jejich bohatství, ponížení jejich vůdců, útokem na Irák a mnoho dalšího. V podstatě veřejně prohlásil, že Spojené státy vyhlásili tímto válku celému islámu a všem muslimům. Al Kaida tímto vyhlásila „obranný“ Džihád, ve kterém se musí zapojit všichni muslimové.

“Zabít všechny Američany a jejich spojence je povinnost každého muslima, který má tu možnost v kterékoliv zemi na tomto světě, dokud nebude hlavní mešita v Jeruzalémě a Mecce osvobozena z jejich spárů a dokud jejich armády nebudou rozprášeny a nebudou vyhnány ze všech zemí, kde je islám”.

7.8.1998 provedla Al Kaida bombový útok na americkou ambasádu v Keni a Tanzanii ve východní Africe. Obě ambasády byly velmi těžce poškozeny. Oběti na životech byly 220 mrtvých a přes 4000 zraněných. USA na to odpověděla raketovými útoky na údajné pozice bin Ládina a Al Kaidy v Afghánistánu, ale bez většího účinku. Po těchto neúspěšných útocích bylo provedeno několik pokusů o zabití nebo zajmutí Usámy, ale bez výsledku. Spojené státy americké stále požadovali vydání Usámy Talibanem, ale ten odmítal a to i poté, co Al Kaida vyhodila do povětří dvě americké ambasády v říjnu 2000 a potopila jednu americkou loď poblíž pobřeží Jemenu.⁸²

⁸¹ VOGELSANG, Willem. Dějiny Afghánistánu. Praha: Grada, 2010. D (Grada). ISBN 978-80-247-3077-6. str. 320-321

⁸² COLLINS, J. *Understanding War in Afghanistan*. Washington, D.C.: National Defence University Press, 2011. ISBN 978-1-780-39924-9 str. 42-43

4.3.3. 11.9.2001

Tento den uneslo 19 teroristů (jen málo z nich nepocházelo ze Saudské Arábie) 4 letadla nad americkým vzdušným prostorem. Tato akce byla provedena na rozkaz Usámy bin Ládina. Dvě z těchto unesených letadel zasáhly a následně zničily mrakodrapy Světového obchodního centra v New Yorku. Třetí zasáhlo přímo Pentagon ve Washingtonu a poslední mělo namířeno na Bílý dům, ale cestující se na letadle vzbouřili proti teroristům. V letadle došlo k boji a následkem toho spadlo do polí v Pensylvánii. Jako jedině svůj cíl nezasáhlo. Během celé této akce bylo zabito zhruba 3000 lidí. Reakce prezidenta spojených států amerických bylo vyhlášení „války terorismu“. Netrvalo dlouho a bylo všem jasné, že za tímto teroristickým útokem stála Al Kaida, o které Američané věděli, že jejich vůdce se ukrývá na území Afghánistánu, které ovládal Taliban. Se souhlasem OSN byl následně vytvářen vojenský a diplomatický tlak na Taliban, aby vydal tohoto muže. Usáma doufal, že ho Tálibán nikdy nevydá a že doslova vyprovokuje útok USA a tím se tento ekonomický gigant oslabí. Což se také stalo. Američané začali plánovat invazi s cílem najít a zajmout vůdce teroristické organizace Al Kaida. ⁸³

4.3.4. Obsazování Afghánistánu

K úspěšnému obsazení Afghánistánu USA potřebovali odříznout Taliban od jejich největšího podporovatele - Pákistánu (konkrétně ISI). Je zde ironií, že právě ISI byla zpravodajská organizace, která pomocí amerických dolarů a plné podpory americké vlády, podporovala mudžahedíny během sovětské invaze.

Jejich Vůdce byl nyní Mahmoud Ahmed. Američané udělali obrovský tlak na Pákistán a skutečně 15.9.2001 tedy čtyři dny po jedenáctém září, ISI skutečně oficiálně přestalo podporovat Taliban.

Dalším cílem Američanů bylo, pokusit se navázat kontakt s tzv. Severní aliancí, která sestávala z bývalých Mudžahedínů, zejména ze skupiny Massouda, který byl považován za jednoho z nejvíce houževnatých vůdců proti sovětské okupaci a následně proti Talibanu během občanské války. V této době

⁸³ VOGELSANG, Willem. Dějiny Afghánistánu. Praha: Grada, 2010. D (Grada). ISBN 978-80-247-3077-6. str. 326

již byl bohužel mrtev - zavražděn sebevražednými atentátníky Al kaidy, kteří se vydávali za reportéry.

26.9.2001 Američané vysadili na severovýchodě 8 členný tým agentů CIA. Název operace byl „Jawbreaker“. Jejich cíl byl zajistit si podporu Severní aliance. Měli sebou 3 miliony dolarů v hotovosti, které jim měly pomoci je přesvědčit. V těsném závěsu po nich dorazily další skupiny, tentokrát speciální jednotky, které začali příslušníky Severní aliance trénovat a vyzbrojovat. Jejich označení operace bylo „Dagger“.

O 10 dní později Spojené státy, které vedli koalici národů, započali s bombardováním pozic Talibanu. Byl to počátek operace nesoucí název Trvalá svoboda. Místní byli doslova vyrušeni bombardováním při svých ranních modlitbách. Letecká obrana byla téměř okamžitě zničena a umožnila koalici vstoupit do země.⁸⁴

Součástí této koalice, jejímž velitelem byl jmenován Tommy Franks, byly: Spojené státy, Velká Británie, Nový zéland, Kanada a Austrálie. Přímo z těchto států byly zapojeny pouze USA a Británie. K tomu je třeba připočíst hromadu speciálních jednotek z dalších států, zejména NATO.

Během října započaly koordinované útoky Severní aliance a koalice na důležitá města a strategická místa v zemi. Většinou úspěšně díky strategickému bombardování koalice a následnému přímému útoku pozemních jednotek. Taliban překvapivě nekladl příliš velký odpor. Například hlavní město Kábul padlo po 3 dnech bojů. Jedním místem, kde byly opravdu krvavé boje bylo město na severu země. Jmenovalo se Kunduz, kde se přes 5000 příslušníků Talibanu bránilo 12 dní proti kombinovaným jednotkám aliance a koalice.

Ačkoliv byla americká převaha opravdu drtivá, zejména díky letectvu, tak v jedné věznici se zajatcům Talibanu a Al Káidy podařilo utéct a následně obsadit věznici i s početným vojenským arzenálem, kde byly i těžké kulometry a raketometry. Nakonec se podařilo tuto akci potlačit, ale byl zde ze sutin vyzvednut první americký mrtvý. Jmenoval se Johnny Michael Spann a byl to agent CIA. Po obsazení měst se však nikde nenašli těla ani zajatci hlavních představitelů Talibanu a Al Kaidy. V již zmiňovaném městě Kunduz se dokonce spekuluje, že

⁸⁴ COLLINS, J. *Understanding War in Afghanistan*. Washington, D.C.:National Defence University Press, 2011. ISBN 978-1-780-39924-9 str. 46

hlavní představitelé byli evakuováni letadlem, které bylo vysláno ISI - pákistánskou zpravodajskou službou.⁸⁵

Operace v listopadu měly za následek setkání zahraničních vůdců na začátku prosince v Bonnu, kde se měla projednat budoucnost státu. Tuto konferenci svolala OSN. Byl zde zvolen nový prezident. Jeho jméno je Hamid Karzají. Byl to pašunský vůdce z jihu země. Oficiálně se stal prezidentem poté, co se Taliban vzdal v Kandaháru. Tím byly všechna větší města obsazená, ale po bin Ládínovi a dalších velitelů Al Kaidy nebyli nikde ani stopy. Později bylo některými kritizováno, že se jednání v Bonnu nezúčastnili představitelé Talibanu, ale je pravda, že v té situaci nebylo možné se s nimi spojit a natož je přesvědčit, aby se zúčastnili.⁸⁶ Na této konferenci Rada bezpečnosti OSN také vytvořila rezoluci č. 1386 ve které založila ISAF (International security assistance force).

V průběhu prosince byla lokace bin Ládína zpozorována v horách v oblasti nesoucí název Tora Bora. Tato oblast byla proslulá bunkry a tunely, které vedly hluboko do hor. Již Sověti se s tímto místem potýkali, ale neúspěšně. Američané nechtěli udělat stejnou chybu a pomocí financí CIA najali přes 3000 dobrovolníků ze Severní aliance. Tito dobrovolníci za doprovodu speciálních jednotek USA měli úkryt dobýt. Zpočátku díky letecké podpoře šlo všechno hladce, ale jakmile se dostali do tunelů, tak se boje zintenzivnily. Čím hlouběji byli, tím tvrdší byly boje. Ukázalo se, že dobrovolníci nebyli připraveni na boj v tunelech ani výzbrojí ani tréninkem. Nakonec se podařilo tunely obsadit. Bin Ládín však pravděpodobně utekl tajnou chodbou pryč a unikl do Pákistánu. I když se hlavní cíl nepodařilo dopadnout, tak přesto byl nyní Afghánistán osvobozen z krutovlády Talibánu a Ameriku nyní čekala vysoce kontroverzní „okupace“.

V březnu 2002 CIA zpozorovala, že se do Afghánistánu snaží proniknout z Pákistánu zhruba 300 ozbrojených příslušníků Al Kaidy a Talibanu. Vyslali jim vstříc přes 1000 speciálních jednotek a 1000 příslušníků Severní aliance. Operace dostala název Anakonda. Střet skončil totálním fiaskem pro Ameriku.

⁸⁵ COLLINS, J. *Understanding War in Afghanistan*. Washington, D.C.:National Defence University Press, 2011. ISBN 978-1-780-39924-9 str. 47-48

⁸⁶ VOGELSANG, Willem. *Dějiny Afghánistánu*. Praha: Grada, 2010. D (Grada). ISBN 978-80-247-3077-6. str. 328

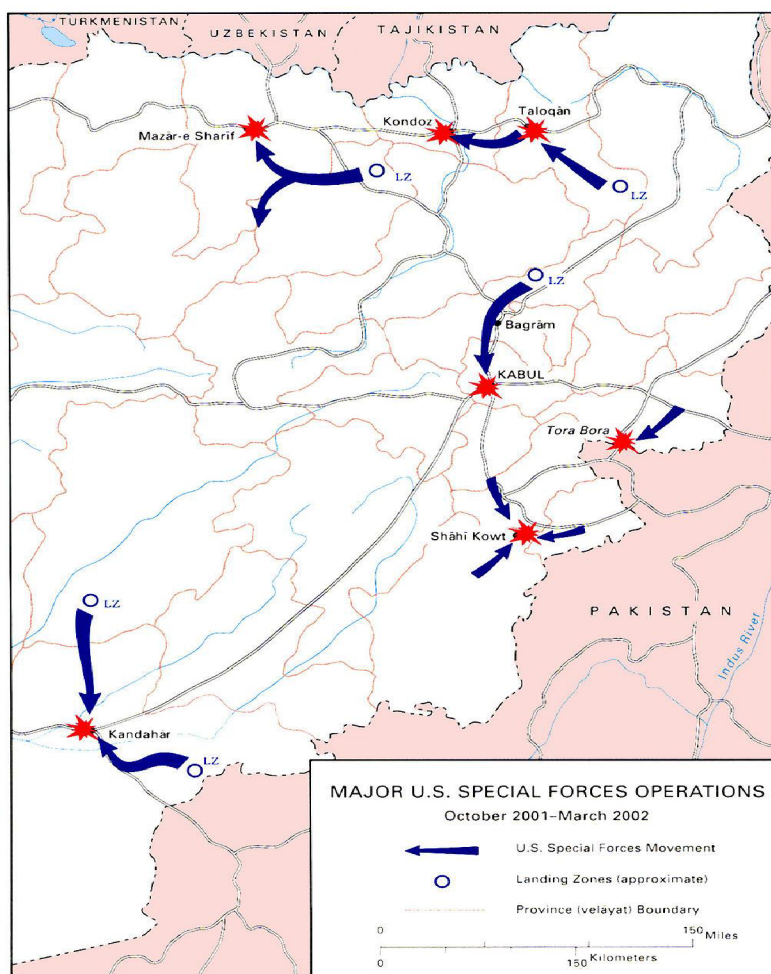
Jejich jednotky byly pod neustálou palbou z těžkých zbraní a helikoptéry byly sestřelovány pomocí raketometů a antimateriálních pušek.⁸⁷

Poté co byly hlavní boje u konce a většina sil Tálibánu utekla do hor nebo za hranice, stejně tak Al Kaida, prezident Bush rozhodl o rekonstrukci Afghánistánu. Jednalo se o jakýsi Marshallův plán pro Afghánistán. Americký Kongres plánoval vynaložit v letech 2001-2009 přes 38 miliard dolarů. Tento plán byl za podpory OSN a neziskových organizací realizován. Provinční rekonstrukční týmy (PRT) začali v roce 2002 pomáhat s budováním škol, nemocnic, ale také vlivu nové vlády směrem od Kábulu. Postupně byly tyto týmy postupně předány do rukou státům NATO.⁸⁸

⁸⁷ GEIBEL, Adam. Operation Anaconda, Shah-i-Khot Valley, Afghanistan, 2-10 March 2002. *Military Review March-April 2002*. 2002, 2002, 77. ISSN 0026-4148. dostupné z: <https://www.armyupress.army.mil/Journals/Military-Review/Online-Exclusive/2017-Online-Exclusive-Articles/Operation-Anaconda-Shah-i-Khot-Valley-Afghanistan/>

⁸⁸ EKBLADH, DAVID. "The Marshall Plan Mystique." *World Affairs: The Journal of International Issues*, vol. 7, no. 3, 2003, pp. 37–45. JSTOR, <https://www.jstor.org/stable/48505357>. Accessed 3 Mar. 2023.

Obrázek č. 4 - Operace amerických speciálních sil⁸⁹

4.3.5. Chronologický vývoj v Afghánistánu od roku 2002 do roku 2021

Roku 2002 Američané přesouvají většinu vojáků do Iráku (Sadám Husajn brán jako aktuálnější hrozba). Karzají byl zvolen prezidentem, ale kritizován za to, že toleroval korupci. V květnu dalšího roku ministr obrany USA Donald Ransfeld ohlašuje veřejně konec hlavních bojů. V té době se nacházelo v Afghánistánu pouze 8000 vojáků a předpokládalo se, že se od bojů přejde k rekonstrukci. Na počátku srpna 2003 NATO přebírá kontrolu nad ozbrojenými složkami a zvyšuje počet svých ozbrojených sil. V lednu roku 2004 se 502 delegátů dohodlo na nové ústavě pro zemi. Měla silný prezidentský systém. Má to za cíl sjednotit strany v zemi a etnické skupiny. Hodně pozitivní akt směrem k

⁸⁹https://en.wikipedia.org/wiki/United_States_invasion_of_Afghanistan#/media/File:Major_US_Special_Forces_Operations.jpg

demokracii (položili základy k demokratickým institucím). 9.10.2004 proběhly volby a Karzají se stává první demokraticky zvolený prezident. Jsou to první "svobodné" volby od roku 1969. V říjnu 2004 Usáma zveřejnil svoji řeč, kde řekl, že přebírá odpovědnost za svoje útoky.

Na konci května dalšího roku prezident Karzají a G.Bush vydávají prohlášení, ve kterém své země považují za strategické partnery. Díky této deklaraci, měli poté američtí vojáci přístup do afghánských vojenských zařízení v boji proti terorismu. Cílem této aliance je samozřejmě posílit vazby, a aby se dalo dále pokračovat v obnově ekonomiky a demokracie. V polovině září 2005 proběhly volby, kde více než 6 milionu afghánců volili do rady starších a rady lidu. Tyto volby jsou považovány za nejvíce demokratické v celé historii Afghánistánu. Skoro polovina voličů byly ženy. Veliký politický pokrok zvláště v této vysoce konzervativní a patriarchální společnosti. V horní komoře pro ně vyhrazeno 23 ze 102 křesel a dolní komoře vyhrazeno 68 z 249 křesel.⁹⁰

V červenci 2006 opět nárůst násilí v celé zemi. Vypukly intenzivní boje na jihu země a sebevražedné útoky se zvýšily až pětinasobně (je jich 139 za rok) a počet bombových útoků je 1677. Odborníci z toho viní centrální vládu. Je to vnímáno jako předzvěst pádu vlády. V listopadu 2006 proběhl Summit NATO v Rize, kde se objevují první rozpory v otázce závazků ohledně Afghánistánu, protože zemím dochází trpělivost. Mají tam dost vojáků a začínají si klást otázku, k čemu je to teda dobrý a chtějí, aby to už skončilo (neztrácely životy a neutráceli za to tak velký peníze).⁹¹

V květnu 2007 je při společné operaci afghánské armády, NATO a USA zabit význačný velitel Talibanu Mullah Dadullah (předpokládalo se, že byl vůdce partyzánských jednotek a díky němu bylo tolik sebevražedných útoků).

Na konci srpna dalšího roku se díky vyšetřování OSN zjistilo, že střelba z amerického bojového letounu zabila desítky civilistů. Karzají to odsoudil a posílilo to Taliban (ti od začátku tvrdí, že západní síly nedokáží civilisty chránit). Američané bohužel popírali počet civilních obětí i když jich bylo asi 140.

⁹⁰ Andrew Wilder, *A House Divided? Analysing the 2005 Afghan Elections*, December 2005, available at: <https://www.refworld.org/docid/47c3f3c01b.html> [accessed 3 March 2023] str. 6

⁹¹ COLLINS, J. *Understanding War in Afghanistan*. Washington, D.C.:National Defence University Press, 2011. ISBN 978-1-780-39924-9 str. 67-70

Roku 2009 nově zvolený americký prezident Barack Obama oznamuje vyslání další 17 000 amerických vojáků do Afghánistánu. A tím potvrzuje svůj názor před zvolením, kdy prohlásil, že Afghánistán je pro Ameriku nejdůležitější válečnou frontou. Říká, že spojené státy dodrží plán stažení sil ze země do roku 2011. Od ledna 2009 má Pentagon v zemi 37 000 vojáků a posili se zaměřují na to, že jsou tam kvůli boji s „obnoveným“ Talibanem a Al Kaidou. Na konci března Obama oznamuje novou strategii válečného úsilí. Hlavním cílem je narušit, zničit a porazit Al Kaidu a její bezpečná útočiště v Pákistánu a zabránit jejímu návratu do Afghánistánu. Karzají to vítá a doufá, že tento plán přiblíží Afghánistán a mezinárodní společenství k úspěchu. V červenci 2009 americká námořní pěchota zahájila rozsáhlou ofenzivu v jižním Afghánistánu. Snaha zkrátit Táliban, který opět začíná být silnější. V listopadu proběhly nové prezidentské volby. Opět vítězem Hamid Karzají. Rostou obavy o jeho legitimitu. Americká ministryně zahraničí Hillary Clintonová na něj apeluje, aby více bojoval proti korupci. V prosinci je to 9 měsíců od obnovení amerického závazku v boji proti Talibanu a Al Kaidě. Barack Obama oznamuje velkou eskalaci této mise. Do země bylo vysláno dalších 30 000 vojáků, kteří se přidali k již stávajícím 68 000. Tvrdil, že taková síla pomůže vycvičit kompetentní afghánské síly a spolupracovat s nimi, aby se do boje mohlo zapojit více afghánců.⁹²

V listopadu 2010 členské země NATO podepisují prohlášení, kde předávají plnou odpovědnost za bezpečnost v Afghánistánu afghánským silám do roku 2014. 1.5.2011 je v Pákistánu zabit americkými speciálními jednotkami Usáma bin Ládín - vůdce Al Káidy. Jeho smrt vyvolává otázku, zda-li má cenu, aby ta válka dále pokračovala. V červnu téhož roku Obama nastiňuje plán stažení 33 000 vojáků do léta 2012. A kompletní stažení vojsk do léta 2014, ale pořád se pochybuje o tom, jestli afghánská vláda je schopna bezpečnost civilistům zajistit. Karzají tvrdí, že ano. Povstání nicméně stále pokračují. Dohromady si vyžádaly 1800 amerických obětí a 440 miliard dolarů. V prosinci proběhne opět setkání v Bonnu, kde se sešlo desítky zemí a organizací, které sestavili plán, aby se západní vojska stáhla do konce roku 2014. Také tam

⁹² COLLINS, J. *Understanding War in Afghanistan*. Washington, D.C.:National Defence University Press, 2011. ISBN 978-1-780-39924-9 str. 71

prezident Karzájí řekl, že jeho země bude potřebovat po dobu 10 let 10 miliard dolarů ročně na zajištění bezpečnosti a rekonstrukci státu.⁹³

V březnu 2012 Taliban uzavírá dohodu otevření kanceláře v Kataru, což je takové první znamení diplomatického vyjednávání, ale o dva měsíce později Taliban pozastavuje jednání a obviňuje Washington z toho, že nedodrží sliby. V polovině roku 2013 afghánské síly přebírají zodpovědnost za celou bezpečnost v celé zemi. NATO mu předává kontrolu a koalice se zaměřuje na vojenský výcvik zdejší armády a boj proti terorismu. Představitelé Talibanu se rozhodli opět obnovit rozhovory s USA.

V květnu 2014 Obama oznamuje harmonogram stažení většiny amerických sil z Afghánistánu do konce roku 2016. Poté by tam mělo zůstat jen 9800 amerických vojáků, kteří se omezí na výcvik a provádění operací proti zbytku Al Káidy. 21.9.2014 nově zvolený prezident Ašraf Ghany. Mezitím se na venkově Taliban opět dostává k moci a dosahuje úspěchů.⁹⁴

13.4.2017 Američané použijí „Matku všech Bomb“ v provincii Nangarhár, kde se údajně měli zdržovat příslušníci islámského státu. A nově zvolený prezident Donald Trump chce přidat dalších pár tisíc vojáků k těm stávajícím 9800 v zemi. Díky tomu začíná Taliban ještě více sílit. Kontroluje opět třetinu země a hlavní město Kábul je cílem velkého množství bombových útoků. V srpnu Trump před americkými vojáky prohlašuje, že měl původně plán se z Afghánistánu stáhnout, ale nyní to přehodnotil a chce tam zůstat dál, aby bojoval proti teroristům. Obvinil Pákistán, že skrývá teroristy a nevidí v budoucnu možnost s někým vyjednat.⁹⁵

V lednu 2018 Taliban zahajuje rozsáhlé útoky v Kábulu. Během února 2019 probíhají jednání v Kataru mezi USA a Talibanem. Tyto jednání jsou zatím na tom nejlépe, co kdy byly. Mulla Abdugháný a americký velvyslanec se dohodnou, že Američané se stáhnou a Taliban zamezí teroristickým operacím.

Na počátku roku 2020 podepsaly USA a Taliban dohodu o cestě k míru, která měla vést ke snížení amerických vojáků v zemi a zastavení teroristických

⁹³ Witte, Griff. "Afghanistan War". Encyclopedia Britannica, 16 Aug. 2021, <https://www.britannica.com/event/Afghanistan-War>. Accessed 2 March 2023.

⁹⁴ Afghanistan profile - Timeline. BBC [online]. 9 September 2019 [cit. 2023-03-05]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-south-asia-12024253>

⁹⁵ CRAFORD. Neta C. Afghanistan's Rising Civilian Death Toll Due to Airstrikes, 2017-2020

aktivit, ke kterým se Taliban zaručil. 12.9.2020 setkání v Dauhá v Kataru, při kterém se dohodla Afghánská vláda s Tálíbánem, že chtějí v zemi mír. Vláda propustila 5 000 talibanských vězňů. Na podzim USA stahují vojska a počet přítomných vojáků se snižuje na 2500. Poté nastupuje nově zvolený americký prezident Joe Biden. I přes tyto kroky, tak Taliban moc nedodrží k čemu se zavázal a stejně probíhají bombové útoky po celé zemi. Zejména ve velkých městech.

14.4.2021 Joe Biden nařizuje úplné stažení amerických vojáků z afghánistánu. Chce to udělat symbolicky do 11. září. Sám Biden prohlásil: „Je potřeba ukončit nejdelší americkou válku a tyto jednotky budou staženy navzdory situaci v Afghánistánu.“ Tálíbán se k tomu vyjadřuje, že nebude pokračovat v dalších jednáních dokud se nestáhnou ze země všechny americké jednotky. V polovině srpna bojovníci Talibanu v podstatě bez odporu obsazují hlavní město Kábul a zmocní se prezidentského paláce. Stávající prezident Ghaný opouští zemi. Taliban prohlašuje, že budou jednat se stávajícími lidmi v parlamentu a plánují vytvořit otevřenou inkluzivní islámskou vládu. Den poté Biden vydává prohlášení, ve kterém tvrdí, že jeho vláda učinila správné rozhodnutí a sice stažení všech vojsk z Afghánistánu a tvrdí, že americká protiteroristická mise je dokončena. Obvinil afghánskou vládu, že nedokázala Talibanu čelit sama i přes 20 let výcviku.⁹⁶

⁹⁶ Zeidan, Adam. "withdrawal of United States troops from Afghanistan". Encyclopedia Britannica, 1 Aug. 2022, <https://www.britannica.com/event/withdrawal-of-United-States-troops-from-Afghanistan>. Accessed 3 March 2023.

4.4. Shrnutí

Tato kapitola pojednává o průběhu těchto tří intervencí. Nyní se pokusíme tyto intervence zkomparovat z hlediska legitimacy - tzn. jaký byl ve skutečnosti narativ a ospravedlňování daných mocností, proč tam šli a čeho nakonec reálně dosáhli.

Britské impérium se příliš nezajímalo, jak se bude svět tvářit na tu jejich intervenci (dohromady zde proběhly 3 války), jelikož jak již bylo zmíněno dříve, tak v této době neexistovala žádná mezinárodní organizace, která by je mohla odsoudit. Hlavní důvod, který Britové měli byla bezesporu obava z toho, že by se tento stát dostal pod moc velký vliv carského Ruska, které s ním mělo severní hranici. Byla zde obava, že nechtěli, aby jejich v podstatě nevýnosnější kolonie Indie, sousedila s carským Ruskem, které bylo v této době považováno za hrozbu. Měli spolu také konflikty. Například Krymská válka (1853-1856). Britové sice nechtěli, aby území Afghánistánu bylo pod silným vlivem nebo dokonce nadvládou Ruska, ale také ho nechtěli nechat úplně samostatný. Proto během těchto 3 válek se snažili z tohoto státu udělat svůj protektorát. Ve finále tento plán nevyšel, jelikož na konci 3. války získal Afghánistán plnou nezávislost. Určitě zde můžeme i vidět dopad ekonomický, kdy se Britové rozhodně zasloužili o rozvoj tohoto státu, ale opět je zde potřeba říci, že stejně nedokázali dosáhnout svého.

Sovětská intervence byla jiná. Zde se snažili udělat z tohoto státu svůj další komunistický satelit (podobně jako například ČSSR). Ve chvíli, kdy si začali uvědomovat, že komunistická strana, kterou pomohli vytvořit, nedokáže tento plán sama uskutečnit a navíc se jí to začíná vymykat z rukou, tak se rozhodli pro vojenskou intervenci. Světu tvrdili, že byli pozváni do této země jejich vládou, což nebyla pravda. Další důvod, který Sověti pravděpodobně měli, byl strach z narůstajícího vlivu Američanů.

Můžeme konstatovat, že tato intervence byla rozhodně nejkrvavější a nejtvrďší ze všech. Brutální taktiky Sovětů a jejich tajné policie znamenaly pro svobodomyšlné Afghánce, že vytvořili velice houževnatý odpor. Dále je třeba konstatovat, že právě tato intervence rozhodně pomohla k utvoření teroristických

organizací, které poté začaly představovat bezpečnostní problém prakticky do současnosti. Je také třeba zmínit, že bez finanční podpory USA, Saudské Arábie a Číny by se to nestalo. Když se podíváme jaké měla tato válka důsledky, tak byly velice zdrcující. Prakticky okamžitě po stažení sovětských vojsk vypukla velice krvavá občanská válka, která tam v podstatě probíhá dodnes. Rozhodně na rozdíl od Britů zde nebyla jediná kladná věc na této intervenci.

Americká intervence měla primární důvod sebeobranu proti terorismu. V průběhu několika let byl tento důvod změněn na důvod humanitární, který měl za cíl svrhnout krutou vládu Talibanu a nastolit zde demokracii a pomoci s rozvojem země. Pokud to vztáhneme na současnost, kdy se američané ze země stáhli, tak musíme konstatovat že ani jeden jejich cíl nebyl naplněn. Al Kaida je stále plně funkční (pravděpodobně pod vedením syna Usámy). A Taliban je opět znovu u moci a vládne stejně krutě jako v 90. letech. Můžeme konstatovat, že nejvíce zdrcující jsou všechny oběti, které američtí vojáci a vojáci NATO přinesli, jelikož ve výsledku nic nezměnily.

5. Závěr

Cílem této diplomové práce bylo zkomparovat pomocí kritérií legality a legitimacy 3 intervence velmocí ve státě Afghánistán. Jednalo se o intervence britského impéria, sovětskou a americkou.

U prvního kritéria se došlo k názoru, že ani jedna z daných velmocí nebyla v právu, když vstoupila vojensky do této země. Důvody, které velmoci předkládali jako ospravedlnění je nikdy neopravňovaly k invazi. U britské intervence je to specifický případ, jelikož v té době žádné společné mezinárodní právo neexistovalo. U sovětské a americké, aby se jednalo o legální intervenci, by musela být podle mezinárodního práva odsouhlasena Radou bezpečnosti, což nebyla. Ani tvrzení američanů, že se jednalo o sebeobranu zde nelze použít, protože žádná z rezolucí OSN proti terorismu neopravňuje k invazi do jiného suverénního státu.

Druhé kritérium bylo legitimita. Zde se jednalo o zkomparování důvodů a narativů, jak dané státy prezentovali své rozhodnutí sobě a světu. V případě Britů se jednalo čistě o obavu, že by carské Rusko získalo moc velký vliv v tomto státě. Raději než aby se to stalo, tak se pokusili vytvořit z něj svůj vlastní protektorát. Nakonec neúspěšně. Sověti tvrdili, že byli "pozváni", což nebyla pravda. Zde byly obavy, že se tento stát nestane podle plánu jejich dalším satelitem. Dále se obávali napojení tehdejšího afghánského prezidenta na americkou CIA. Nakonec však ani po 10 letech jejich okupace ničeho nedosáhli a domnívám se, že situaci ještě více zhoršili, protože jejich jednání zde položilo základy budoucím teroristickým organizacím a po jejich odchodu zde vypukla krvavá občanská válka. Američané se snažili zlikvidovat Al Kaidu a Taliban. Zpočátku jejich důvod byla sebeobrana proti terorismu a poté humanitární cíl osvobození země od krutovlády Talibanu. Je velice zajímavé, že i když byl původně Taliban považován za teroristickou organizaci, tak zhruba po 10 letech s ním začali Američané jednat. A výsledek byl takový, že ani jeden z jejich původních cílů se nepodařil. Al Kaida je stále plně funkční a Talibanu sami předali zpátky vládu za to, že jim slíbil, že nebude provádět žádné teroristické akce mimo svoje území.

Na základě těchto informací se lze domnívat, že ani jedna z intervencí nebyla legální podle práva a ani jedna nedosáhla svého původního cíle, který si předsevzala. Afghánistán je velice obtížné kontrolovat silou. I dnes, když tam opět vládne Taliban, tak nekontroluje 100% území. Vždy tam budou kmeny a uskupení, která se budou bouřit proti vládě, se kterou nesouhlasí.

6. Seznam použité literatury

EICHLER, Jan a Lukáš TICHÝ. USA a Ruská federace: komparace z pohledu bezpečnostní a strategické kultury. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. ISBN 978-80-87558-16-4.

NOVÁK, Martin. Džihád proti Kremlu: sovětská válka v Afghánistánu a zrod Al-Káidy. Druhé, upravené vydání. Praha: Epoque, 2020. Polozapomenuté války. ISBN 978-80-7557-961-4.

MAREK, Jan. Dějiny Afghánistánu. Vydání druhé. Praha: NLN, 2021. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-821-6.

COLLINS, J. *Understanding War in Afghanistan*. Washington, D.C.: National Defence University Press, 2011. ISBN 978-1-780-39924-9

HAGUE, Rod-Harrop, Martin (2019): *Comparative Government and Politics: An introduction*. Houndmills, Basingstoke: Palgrave Macmillan. ISBN 1352005050.

KOHN, Melvin L. „Cross-National Research as an Analytic Strategy: American Sociological Association, *American sociological review*, vol 52, 1987

ŠEDIVÝ, Jiří. *Válka: rámec pro analýzu*. Politická a regionální geografie

WAIŠOVÁ, Šárka. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2005. Politologie (Portál). ISBN 80-7178-390-0.

LIDDELL Hart, Basil (1932): *The British Way in Warfare*. London: Naber and Naber

BEAUFRE André. *Introduction à la strategie*, 1963 ISBN 9782402203623

BUCHOLZ, Arden (1999): Militarism. In: Encyklopedia of Violence, Peace and Conflict. Volume 2 London academic press. ISBN 9780123695031.

DE MONTBRIAL, Thierry-Klein, Jean (2000): Dictionnaire de stratégie. Paris: Presses Universitaires de France.

GALTUNG, Johan (1999): Cultural Violence. *Journal of Peace Research*, Vol. 2, No.3.

GRIFFITHS– O’Callaghan– Terry Roach, Steven C. (2008): *International Relations: the key concepts*. 2nd ed. London: Routledge.

Tucker, Robert–Hendrickson, David (2004): the sources of American legitimacy. *Foreign Affairs*, Vol. 83, no. 6.

“AFGHANISTAN-UNION OF SOVIET SOCIALIST REPUBLICS: TREATY OF FRIENDSHIP, GOODNEIGHBORLINESS AND COOPERATION.” *International Legal Materials*, vol. 19, no. 1, 1980, pp. 1–3. *JSTOR*, <http://www.jstor.org/stable/20692120>. Accessed 26 Feb. 2023.

JUKL, Marek. *Ženevské úmluvy, obyčeje a zásady humanitárního práva: (stručný přehled)*. Praha: Český červený kříž, 2020. ISBN 978-80-87729-31-1.

Reisman, W. Michael, and James Silk. “Which Law Applies to the Afghan Conflict?” *The American Journal of International Law*, vol. 82, no. 3, 1988, pp. 459–86. *JSTOR*, <https://doi.org/10.2307/2202961>. Accessed 26 Feb. 2023.

KHAN, Rabia. Was the NATO Invasion of Afghanistan Legal?. *Birkbeck, University of London E-international Relations*. 2013, 9. ISSN 2053-8626. dostupné z:

<https://www.e-ir.info/2013/11/06/was-the-nato-invasion-of-afghanistan-legal/>

FREMONT-BARNES, Gregory. *The Anglo-Afghan Wars 1839-1919*. New York: Osprey, 2009. ISBN 1846034469.

Britannica, The Editors of Encyclopaedia. "Anglo-Afghan Wars". *Encyclopedia Britannica*, 2 Jun. 2020, <https://www.britannica.com/event/Anglo-Afghan-Wars>. Accessed 1 March 2023.

Bijan Omrani (2009) THE DURAND LINE: HISTORY AND PROBLEMS OF THE AFGHAN-PAKISTAN BORDER, *Asian Affairs*, 40:2, 177-195, DOI: [10.1080/03068370902871508](https://doi.org/10.1080/03068370902871508)

VOGELANG, Willem. *Dějiny Afghánistánu*. Praha: Grada, 2010. D (Grada). ISBN 978-80-247-3077-6.

COLLINS, J. *Understanding War in Afghanistan*. Washington, D.C.: National Defence University Press, 2011. ISBN 978-1-780-39924-9

AL-BAHRI, Nasser. *Guarding bin Laden: My life in al-Qaeda*. Thin Man Press, 2013. ISBN 10:0956247369.

GEIBEL, Adam. Operation Anaconda, Shah-i-Khot Valley, Afghanistan, 2-10 March 2002. *Military Review March-April 2002*. 2002, 2002, 77. ISSN 0026-4148. dostupné z: <https://www.armyupress.army.mil/Journals/Military-Review/Online-Exclusive/2017-Online-Exclusive-Articles/Operation-Anaconda-Shah-i-Khot-Valley-Afghanistan/>

EKBLADH, DAVID. "The Marshall Plan Mystique." *World Affairs: The Journal of International Issues*, vol. 7, no. 3, 2003, pp. 37–45. *JSTOR*, <https://www.jstor.org/stable/48505357>. Accessed 3 Mar. 2023.

Andrew Wilder, *A House Divided? Analysing the 2005 Afghan Elections*,
December 2005, available at: <https://www.refworld.org/docid/47c3f3c01b.html>
[accessed 3 March 2023]

CRAFORD, Neta C. *Afghanistan's Rising Civilian Death Toll Due to Airstrikes, 2017-2020*

COLL, Steve. *Ghost wars: the secret history of the CIA, Afghanistan, and bin Laden, from the Soviet invasion to September 10, 2001*. New York, NY: Penguin Books, 2005. ISBN 9780143034667.

HYNEK, Nik, Jan EICHLER a Ľubomír MAJERNÍK. *Konflikt a obnova v Afghánistánu: kontext, prostředí a zájmy*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2012. ISBN 978-80-87558-06-5

ALEKSÌJEVIČ, Svjatlana Aljaksandraŭna. *Zinkoví chlapci*. Přeložil Pavla BOŠKOVÁ. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2016. ISBN 978-80-87855-75-1.

DORRONSORO, Gilles. *The Taliban's Winning strategy in Afghanistan*. Washington, D.C.: Carnegie Endowment for international peace, 2009. Dostupné také z:

PÁNEK, Jiří a *Kde a jak Česká republika pomáhá: Afghánistán*. Olomouc: Přírodovědecká fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, 2013. Dostupné také z: <http://www.development.upol.cz/wp-content/uploads/2013/02/Afghanistan.pdf>.

WARRICK, Joby. *Vzestup Islámského státu: pod černou vlajkou teroru*. Přeložil Martin DOLEČEK. V Brně: Jota, 2016. ISBN 978-80-7462-968-6.

STRICK VAN LINSCHOTEN, Alex. a Felix KUEHN. *An enemy we created: the myth of the Taliban-Al-Qaeda merger in Afghanistan, 1970-2010*. London: Hurst & Company, 2012. ISBN 1849041547.

Safiullah Taye, Zahid Shahab Ahmed. (2021) Dynamics of Trust and Mistrust in the Afghanistan–Pakistan Relationship. *Asian Studies Review* 45:4, pages 557-575.

Stuti Bhatnagar, Zahid Shahab Ahmed. (2021) Geopolitics of landlocked states in South Asia: a comparative analysis of Afghanistan and Nepal. *Australian Journal of International Affairs* 75:1, pages 60-79.

Fawad Poya. (2020) The Status of Durand Line under International Law: An International Law Approach to the Pakistan-Afghanistan Frontier Dispute. *Journal of Borderlands Studies* 35:2, pages 227-241.

Farooq Yousaf. (2019) Pakistan's Colonial Legacy. *Interventions* 21:2, pages 172-187.

Robert Peckham. (2018) Polio, terror and the immunological worldview. *Global Public Health* 13:2, pages 189-210.

Dhananjay Tripathi. (2015) Interrogating Linkages Between Borders, Regions, and Border Studies. *Journal of Borderlands Studies* 30:2, pages 189-201.

Murphy, S. (2002). Terrorist Attacks on World Trade Center and Pentagon. *American Journal of International Law*, 96(1), 237-254.
doi:10.1017/S0002930000221593

WEBY:

<https://www.britannica.com/event/Durand-Line>

Zeidan, Adam. "withdrawal of United States troops from Afghanistan".
Encyclopedia Britannica, 1 Aug. 2022,
<https://www.britannica.com/event/withdrawal-of-United-States-troops-from-Afghanistan>. Accessed 3 March 2023.

Witte, Griff. "Afghanistan War". Encyclopedia Britannica, 16 Aug. 2021,
<https://www.britannica.com/event/Afghanistan-War>. Accessed 2 March 2023.

Afghanistan profile - Timeline. *BBC* [online]. 9 September 2019 [cit. 2023-03-05].
Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-south-asia-12024253>

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a7/Afghanistan_during_the_First_Anglo-Afghan_War.gif

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:SovietInvasionAfghanistanMap.png>

https://en.wikipedia.org/wiki/United_States_invasion_of_Afghanistan#/media/File:Major_US_Special_Forces_Operations.jpg

Ústní sdělení:

NADRI, Fawad, Manažer speciálních projektů ve společnosti Variel, a.s.[ústní sdělení]. Praha, 1.3.2023